

**UNIVERZITET ZA POSLOVNI INŽENJERING I MENADŽMENT
BANJA LUKA
PRAVNI FAKULTET**

Master rad

**PREDNOSTI I NEDOSTACI REFORME PRAVOSUĐA SA
AKCENTOM NA KRIVIČNU ISTRAGU U BOSNI I
HERCEGOVINI**

MENTOR: doc. dr Miro Katić

Banja Luka, novembar 2018.

GORANA M. MARKOVIĆ

SAŽETAK

Krivični postupak je uslovljen efikasnošću istrage, što neposredno ukazuje da u istrazi kao fazi krivičnog postupka je potrebno sve procesne aktivnosti uskladiti sa procesnim odredbama, posebno imajući u vidu i rukovodeći se potrebom obezbjeđenja zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda svakog pojedinca. Sudijski model krivične istrage je važio sve do reforme krivičnog pravosuđa u Bosni i Hercegovini koja se dogodila 2003. godine kada je prihvaćen tužilački model istrage koji je donio značajne novine u krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. Upravo te promjene koje je donio tužilački model istrage su predmet ovoga rada, te autor pokušava iz različitih aspekata da sagleda pozitivne i negativne strane prihvatanja tužilačkog modela istrage sa ciljem provjeravanja hipoteze istraživanja, a sve u cilju davanja odgovora na to da li je tužilački model istrage pozitivna promjena u odnosu na prethodni model istrage koji je važio do reforme iz 2003. godine.

Ključne riječi: istraga, tužilac, tužilački koncept, reforma

ABSTRACT

Criminal proceeding is conditioned by the efficiency of the investigation, which shows directly in an investigation as a phase of the process activities with process provisions, especially having in mind and managing with the need to provide protection of human rights and freedom of an individual.

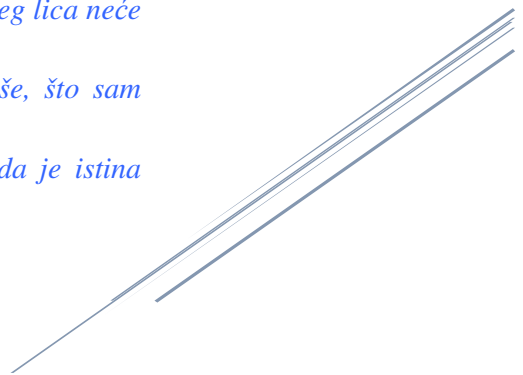
The judicial model of the criminal investigation was valid until the reform of the criminal justice system in Bosnia and Herzegovina in 2003, when a prosecution model of investigation was accepted, which brought significant new things in the criminal procedural legislation of Bosnia and Herzegovina. Precisely, these changes brought by the prosecutorial model of investigation are the subject of this paper, and the author from various aspects, tries to look at the positive and the negative sides of the acceptance of the prosecutorial investigation model, in order to check the hypothesis of the research, all in order to provide an answer the prosecution model of the investigation is a positive change from the previous model of the investigation which was relevant until the 2003. reform.

Key words: investigation, prosecutor, prosecutorial investigation model, reform

Hej djeco mila, vite grane moje, poslušajte što vam govorim... 'ej ko ne ljubi i ne čuva svoje božjeg lica neće vidjeti.

Sude mi ... zato što svoje volim, volim najviše, što sam branila moje najdraže.

Sude mi ... dušmani moje vile, ali ne znaju da je istina voda duboka... jer je istina voda duboka.

“Pod moralnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da sam ja autor ovog rada te sam upoznata da sam, ukoliko se utvrdi da je rad plagijat, odgovorna za štetu pričinjenu Univerzitetu za poslovni inženjering i menadžment, kao i autoru originalnog rada.”

SADRŽAJ

UVOD	1
1. POJAM ISTRAGE PREMA ZAKONIMA O KRIVIČNOM POSTUPKU U BOSNI I HERCEGOVINI	3
1.1. Istorijski aspekt.....	3
1.2. Ustavne odredbe	4
1.3. Pojmovno određenje istrage	4
1.4. Nadležnost za sprovođenje istrage.....	7
2. REFORMA KRIVIČNOG PRAVOSUĐA U BOSNI I HERCEGOVINI	13
3. KARAKTERISTIKE ISTRAGE PRIJE DONOŠENJA AKTUELNOG ZKP 2003. GODINE	16
3.1. Uloga istražnog sudije u istrazi prije donošenja ZKP iz 2003. godine.....	27
3.2. Uloga tužioca u istrazi.....	37
3.3. Uloga policijskih organa u istrazi	43
4. NADZOR TUŽIOCA NAD RADOM OVLŠAĆENIH SLUŽBENIH LICA- POLICIJSKIH SLUŽBENIKA	51
5. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	57
5.1. Struktura ispitanika	57
5.2. Analiza rezultata istraživanja	58
6. ZAKLJUČAK.....	62
7. LITERATURA.....	64
8. POPIS SLIKA I GRAFIKONA	68
9. PRILOG.....	69

UVOD

Reformom krivičnog zakonodavstva u Republici Srpskoj, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji prihvaćena su i normativno propisana nova krivičnoprocesna zakonska rješenja koja po svojoj prirodi sadrže određene novine u odnosu na raniji zakon o krivičnom postupku, i usmjerena su na efikasnije suzbijanje kriminaliteta uopšte. Suštinske promjene odnose se na uvođenje tužilačke istrage, sporazuma o priznanju krivice, propisivanje posebnih istražnih radnji, uvođenje sudskog pritvora i dr.

Pored tendencije jačanja efikasnosti krivičnog postupka zahtijevaju i dosljednu primjenu procesnih odredbi koje tretiraju i odnose se na zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda¹.

Savremene tendencije reformi krivičnih procesnih zakonodavstava, u regionu i uopšte, usmjerene su i stavljaju u fokus zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda svakog pojedinca bez obzira na njegovu nacionalnu, etničku, vjersku, ili rasnu pripadnost. Takođe, jedna od suštinskih promjena u odnosu na raniji krivični postupak, koja je predmet interesovanja u ovom master radu je izmijenjena uloga subjekata krivičnog postupka i prihvatanje tužilačkog koncepta istrage.

Ovaj koncept istrage, pored tužioca kao nosioca, inkorporira i veoma značajnu ulogu i aktivnosti ovlaštenih službenih lica, odnosno policijskih službenika. U tom kontekstu saradnja policije i tužilaštva u istrazi je osnovna pretpostavka za efikasno sprovođenje istrage.

Petnaestogodišnje iskustvo tužilaštva i policije u Republici Srpskoj u provođenju tužilačke istrage prema preliminarnim analizama i istraživanjima nije dalo cjelovit odgovor o njenoj kvalitetnijoj funkciji u otkrivanju, razjašnjavanju i dokazivanju krivičnih djela, učinilaca. Ne postoje cjelovite analize rezultata tužilačke istrage, posebno u pogledu njihovog doprinosa brojnijim i kvalitetnijim optuženjima, kao i osuđujućim presudama, te se i u tome ogleda značaj ovog rada i opravdanost istraživanja. Naime, kako u praksi tako i u teorijskim radovima brojnih krivičnoprocesnih autoriteta izaziva brojne dileme, nesuglasice i suprotnosti.

Bitan razlog takvom shvatanju aktuelne istrage predstavlja činjenica što postojeći Zakoni o Krivičnom postupku u Republici Srpskoj nisu konkretizovali odnos tužioca i policije u istrazi, obzirom da su procesne odredbe dosta uopštene i ostavljaju mogućnost različitog shvatanja i tumačenja.

¹ Kroz oduzimanje ovlašćenja policiji u određivanju pritvora, i aktiviranjem odbrane već pri prvom saslušanju osumnjičenog značajno se doprinosi smanjenju mogućnosti zloupotreba nadležnih organa, i jačanju ustavnosti i zakonitosti u zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda. Prečišćeni tekst Ustavnog zakona objavljen je u Službenom glasniku BiH, broj 37/03.

Zbog takvog stanja potpisan je Sporazum o postupanju i saradnji policijskih službenika i tužioca u provođenju radnji dokazivanja tokom istrage.

Na osnovu ovako definisanog problema istraživanja postavlja se hipoteza istraživanja koja glasi:

Reforma modela krivične istrage u Bosni i Hercegovini doprinjela je efikasnosti krivičnog postupka.

1. POJAM ISTRAGE PREMA ZAKONIMA O KRIVIČNOM POSTUPKU U BOSNI I HERCEGOVINI

1.1. Istorijski aspekt

Jedno od obilježja krivičnog procesnog zakonodavstva u državama na teritoriji bivše SFRJ u prvoj deceniji ovog vijeka je i stalnost procesa reformi kojima je cilj stvaranje normativne osnove za efikasiji krivični postupak.² Ovako formulisan cilj reforme zasnovan je ne samo na činjenici da je efikasnost krivičnog postupka i jedan od važnijih opšteprihvaćenih pravnih standarda međunarodnog karaktera, već i na tome da je jedini efikasan krivični postupak instrument uspješne borbe protiv kriminaliteta i kao takav odgovara ciljevima i generalne i specijalne prevencije.³

Raspad jugoslovenske federacije, nakon secesije bivših jugoslovenskih republika, stvaranje Republike Srpske i vrlo krupne promjene u političkom i pravnom sistemu, nastale prvo Ustavom Republike Srpske, od 28. februara 1992. godine, zahtijevali su donošenje potpuno novog republičkog zakonodavstva. U tom kontekstu, postavljalo se opšte pitanje kako doći do novih zakona, posebno kad je u pitanju Zakon o krivičnom postupku. Osnovna dilema je bila na koji način pripremiti novi Zakon o krivičnom postupku. Da li prihvatiti postojeći ZKP i ići na njegovo noveliranje ili, pak, pristupiti donošenju sasvim novog zakona? I jedan i drugi put imao je dobrih i loših strana. Od 1953. godine do sada imali smo više novela ZKP-a, a pokazalo se da se brojnim izmjenama narušava koherentnost zakona, što otežava njegovu primjenu, ne samo neukim strankama nego i onima koji su kvalifikovani u pravničkoj struci. Bojazan od ovog bila je još veća kada se u izmjene išlo bez dovoljno proučavanja i sagledavanja mogućih konsekvenci i u odsustvu značajnijih empirijskih istraživanja sudske prakse. S druge strane, donošenje novog zakona pretpostavlja duži vremenski period, dugotrajan i kompleksan rad ekipe stručnjaka (teoretičara i praktičara). Odgovori na ova pitanja dati su u Ustavnom zakonu za provođenje Ustava Republike Srpske.⁴ U članu 12. Ustavnog zakona propisano je da će se do donošenja odgovarajućih zakona i drugih propisa Republike Srpske primjenjivati zakoni i drugi propisi SFRJ i SR BiH, koji su u saglasnosti sa Ustavom Republike i nisu u suprotnosti sa zakonima i drugim propisima koje je donijela Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, odnosno Narodna skupština. Na osnovu Ustavnog zakona, proizilazi da će novi zakon o krivičnom postupku nastati na taj način što će tada postojeći ZKP iz 1976. godine (sa izmjenama i dopunama iz 1985, 1987, 1989, 1990, 1993. i 1994. godine) uskladiti sa

² Simović, Miodrag. 2012. Aktuelna pitanja materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva: normativni i praktični aspekt, Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt). Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu. str. 11.

³ Ibid.

⁴ Prečišćeni tekst Ustavnog zakona objavljen je u Službenom glasniku Republike Srpske, broj 21/92.

Ustavom Republike Srpske)⁵, a da do tada važi ZKP iz 1976. godine. U vezi sa ovim zaključcima otvorilo se nekoliko ustavnopravnih i procesnopravnih pitanja.

1.2. Ustavne odredbe

Postoji jedan broj odredaba Ustava Republike Srpske, relevantnih za primjenu krivičnog procesnog prava, koje i pored ovakvog Ustavnog zakona nisu suspendovane. To su norme sadržane u dijelu II Ustava o ljudskim slobodama i pravima, gdje se, pored ostalih, nalaze odredbe o ličnoj slobodi; slobodi kretanja i nastanjivanja, pravu na odbranu; nepovredivosti stana, tajne pisma i drugih sredstava opštenja i dr., kao i stroga pravila o izuzetnoj mogućnosti ograničavanja nekih od tih sloboda i prava. Prema članu 49. stav 1. Ustava Republike Srpske, slobode i prava se ostvaruju, a dužnosti ispunjavaju neposredno na osnovu Ustava, osim kada je Ustavom predviđeno da se uslovi za ostvarivanje pojedinih od njih utvrđuju zakonom. Zakonom se može propisati način ostvarivanja pojedinih prava i sloboda samo kada je to neophodno za njihovo ostvarivanje (član 49. stav 2. Ustava). Na osnovu toga, može se zaključiti da se promjena ovih ustavnih odredaba nije mogla ničim uslovljavati ni odlagati, kao što se ni prava u njima utvrđena nisu mogla nikako sužavati ili ograničavati, osim ako to sam Ustav ne predviđa. U pogledu ljudskih prava i sloboda uopšte, nije bilo važno što postoje drugačije, sa Ustavom još neusaglašene norme ZKP-a i drugih zakona i što je Ustavnim zakonom predviđeno da ZKP i neki drugi zakoni još važe, do donošenja novih. Od dana proglašenja Ustava, sve stare zakonske odredbe koje nisu u skladu sa Ustavom, a odnose se na ljudska prava i slobode, ne primjenjuju se i prije usklađivanja sa Ustavom i bez odluke Ustavnog suda Republike Srpske. Ustav se u tom dijelu primjenjuje neposredno.⁶

1.3. Pojmovno određenje istrage

Definiciju istrage daje član 20 tačka j) ZKP BIH, ZKP BD, te član 21. tačka j) ZKP FBIH odnosno član 20 tačka j) ZKP RS, koji su suštinski identični, a koji glase: „istraga obuhvata aktivnosti poduzete od strane tužitelja ili ovlaštene službene osobe u skladu sa ovim zakonom, uključujući prikupljanje i čuvanje izjava i dokaza.“ Međutim, u članu 43. stav 2. tačka a) KZRS⁷ te članovima 35. stav 2 tačka a) ZKP

⁵ Bilo bi cjelishodno da je tada donesen jedinstven krivični zakonik, da bi se, sljedstveno tome, dogradio krivični postupak jer je postojala opasnost da neka rješenja materijalnog prava ne budu inkorporirana u procesno pravo i obrnuto.

⁶ Simović, Miodrag. 1996. Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske sa objašnjenjima i registrom pojmova. Srpsko Sarajevo: Srpska štampa, str. 4.

⁷ Službeni glasnik Republike Srpske broj 73/10

BIH⁸ i, ZKP-A BD⁹, odnsono članu 45 stav 2. tačka a) ZKP-a FBIH predviđeno je da tužilac ima pravo i dužnost da „odmah po saznanju da je učinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih lica vezanih za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza“. Dok u članu u stav 2. tački b) istih zakonskih članova, predviđa da „tužilac ima pravo da sprovede istragu u skladu sa ovim zakonom“. Iz ovakve pravne norme mogu proizaći izvjesne nedorečenosti i nejasnoće, pa se onda postavlja pitanje šta to zakonodavac uopšte podrazumijeva pod pojmom istraga? Shodno navedenom pod pojmom istraga zakonodavac podrazumijeva skup svih radnji i mjera koje preduzima tužilac ili ovlaštena službena lica nakon saznanja da postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo, usmjerenih na otkrivanje i rasvjetljavanje krivičnih djela i njihovih učinilaca, a u cilju njihovog krivičnog gonjenja.

Svrha prethodnog postupka - istrage je prikupljanje dokaza o vjerovatnom krivičnom djelu i njegovom učiniocu kako bi se u odnosu na učinioca moglo odlučiti hoće li biti podvrgnut suđenju ili će se postupak protiv njega obustaviti. Sadržina istrage (čl. 221-233. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske¹⁰) definisana je kao obuhvatanje aktivnosti preduzetih od strane tužioca ili ovlašćenog službenog lica (policijskih službenika) u skladu sa ovim zakonom, uključujući prikupljanje i čuvanje izjava i dokaza¹¹. Zajedno sa postupkom optuživanja, istraga ulazi u stadijum prethodnog postupka koji je neophodan za stadijum glavnog postupka. Iako sadržina faze stavljanja pod optužbu nije u zakonu posebno definisana, ona se može odrediti na osnovu prirode procesnih radnji koje spadaju u ovu fazu postupka. U njoj sudija za prethodno saslušanje vrši prethodnu ocjenu zahtjeva tužioca, iznijetog u optužnici, da se optuženi izvede pred sud.¹² Opravdanost prethodnog postupka proističe, prije svega, iz činjenice da se njime sprečava proizvoljno izvođenje optuženog pred sud i omogućava zasnivanje optužbe na procesnom materijalu, te kontrola optužbe.¹³

U odnosu na glavni, u prethodnom postupku ne mogu se u potpunosti sprovesti načela javnosti, usmenosti i kontradiktornosti. Potpunim sprovođenjem ovih načela

⁸ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine nametnut je odlukom Visokog predstavnika i objavljen u Službenom glasniku BiH br. 3/03. Ispravka nametnutog zakona objavljena je u Službenom glasniku BiH br. 32/03. Tekst zakona usvojen od strane Parlamentarne skupštine BiH objavljen je u Službenom glasniku BiH br. 37/03.

⁹ Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj 10/03, 48/04, 6/05, 14/07, 19/07, 21/07, 2/08, 17/09 i 9/13

¹⁰ Službeni glasnik Republike Srpske broj 53/12

¹¹ član. 20. tačka. j. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske

¹² Vasiljević, Tihomir. 1981. Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd: Savremena administracija. str. 469.

¹³ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu. str. 266.

prethodni postupak bi izgubio svoj karakter i umjesto dva stadijuma postupka, prethodnog i glavnog, dobila bi se dva glavna stadijuma, bez prethodnog.¹⁴ Odvojenost prethodnog i glavnog postupka nije smetnja jedinstvenosti krivičnog postupka, tako da se spisi prethodnog postupka mogu koristiti i u glavnom postupku. Ne može se (*a priori*) zauzeti stav da istražni materijal, sakupljen u prethodnom postupku, nema dokazne vrijednosti ili da ima manju dokaznu vrijednost od materijala sakupljenog u glavnom postupku.¹⁵

Temeljitija analiza pokazuje da unutar prethodnog postupka postoje posebne svrhe pojedinih radnji ili grupa radnji ili određenih podstadija prethodnog postupka. U procesnom smislu, prethodni postupak stvara uslove za prelaz u glavni stadijum, sređivanjem materijala i njegovim objedinjavanjem u optužbi, pribavljanjem podataka potrebnih za uredan tok glavnog stadijuma.¹⁶

Istraga je faza prethodnog postupka koju sprovodi tužilac protiv određenog lica, zbog postojanja *osnova sumnje* da je izvršilo krivično djelo. Izvorni nosilac ovlašćenja za sprovođenje istrage je tužilac, koji može neposredno provoditi istragu ili pojedina ovlašćenja prenijeti na policijske službenike koji rade po nalogu tužioca, odnosno pod njegovim nadzorom i rukovođenjem. Tužilac odlučuje da li će pojedine istražne radnje provesti on neposredno ili će ih povjeriti policijskim službenicima. Obim istrage određen je ispunjenjem cilja. Istraga treba da traje dok cilj ne bude ostvaren. Istraga se može voditi protiv nepoznatog lica, ali i protiv više lica alternativno za isto krivično djelo, od kojih samo jedno može biti učinilac. Istrage nema u krivičnom postupku prema maloljetnicima, već se sprovodi pripremni postupak.¹⁷ Osnovni uslov za pokretanje istrage protiv određenog lica je postojanje *osnova sumnje* da je ono učinilo krivično djelo (član. 224. stav. 1. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske)¹⁸, koja predstavlja polazni oblik sumnje za policijske službenike kojim obavezno započinje kriminalistička obrada. Radi se o obliku vjerovatnoće koji se zasniva na određenim okolnostima koje ukazuju na moguće postojanje krivičnog djela i nekog lica kao mogućeg izvršioca, odnosno o obliku sumnje koji je obilježen niskim diferencijalnim domašajem. Za razliku od toga, osnovana sumnja se ne može zasnivati na pretpostavkama, već na stvarnim, konkretnim podacima. Podaci na kojima se ima zasnivati zaključak o postojanju osnova sumnje u konkretnom slučaju su oni sadržani kako u prijavi, tako i u obavještenjima prikupljenim od raznih subjekata, kao i u zapisnicima o preduzetim istražnim radnjama, u slučajevima kada su one preduzete

¹⁴ Vasiljević, Tihomir. 1981. Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd: Savremena administracija. str. 478.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu. str. 266.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

prije donošenja *naredbe* o sprovođenju istrage.¹⁹ Novi Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske suštinski ne definiše pojam istrage niti njegovu svrhu, već u članu 20 tačka j) kaže da "istraga obuhvata aktivnosti preduzete od strane tužioca ili ovlašćenog lica u skladu sa ovim zakonom, uključujući prikupljanje i čuvanje izjava i dokaza".²⁰ Međutim, u Zakonu o krivičnom postupku Republike Srpske u članu. 43 stav. 2. tačka a) propisano je da tužilac ima pravo i dužnost da odmah po saznanju da je učinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlašćenih službenih lica (policijskih službenika) vezanih za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza.²¹ Istraga ne služi samo prikupljanju materijala za odluku o obustavi postupka ili podizanje optužnice, već i da, u slučaju podizanja optužnice i iznošenja stvari na glavni pretres, olakša glavni pretres prethodno sprovedenom istragom - na taj način što će prikupljati osnovni dokazni materijal, osloboditi glavni pretres suvišnog i nekorisnog materijala i blagovremeno provjeriti tvrđenja stranaka, koja čine glavni pretres suvišnim i obezbijediti prisustvo optuženog u postupku.²² Istragom se želi izbjeći beskoristan glavni pretres i pripremiti nužni materijal za glavni pretres. Na ovaj način određen je i obim istrage, jer se u njoj ne izvode svi dokazi, niti utvrđuju sve činjenice da bi se samo ponovile na glavnom pretresu. U istrazi se ne prikupljaju svi dokazi i podaci koji mogu biti od koristi za donošenje presude, već samo oni koji su potrebni da bi se mogla donijeti odluka da li će se obustaviti postupak ili podići optužnica.²³

1.4. Nadležnost za sprovođenje istrage

Isključiva nadležnost za sprovođenje istrage, zakonom je data tužiocu. Na ovaj način, novim zakonskim rješenjima, ukinut je institut istražnog sudije, a poslovi iz njegove nadležnosti sada su povjereni tužiocu. Time se postiže značajna ušteda na vremenu što doprinosi ekspeditivnosti postupka.²⁴

O pokretanju istrage odlučuje tužilac. Tu odluku tužilac samostalno donosi u formi naredbe o sprovođenju istrage, za razliku od do sada prisutnog rješenja o sprovođenju istrage koje je donosio istražni sudija na prijedlog tužioca. Tužilac će

¹⁹ Bejatović, Stanko. 2003. Krivično procesno pravo, Beograd: Savremena administracija, str. 462.

²⁰ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu, str. 267.

²¹ Ibid.

²² Vasiljević, Tihomir. 1981. Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd: Savremena administracija, str. 480.

²³ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu, str. 267.

²⁴ Ibid.

uvijek donijeti odluku o pokretanju istrage kada postoje osnovi sumnje²⁵ da je krivično djelo učinjeno. Postojanje osnova sumnje temeljni je preduslov za sprovođenje istrage. Izvori saznanja o postojanju osnova sumnje o izvršenom krivičnom djelu mogu biti svi oni izvori saznanja koja predviđa zakon i koja su povezana sa konkretnim krivičnim djelom.²⁶

Zakon predviđa još jednu mogućnost za pokretanje istrage. Ovdje se radi o situaciji kad postoji rješenje Suda o ponavljanju krivičnog postupka.

Takođe, za sprovođenje istrage potrebno je i da ne postoje zakonski osnovi koji isključuju sprovođenje istrage kao što su slučajevi sa osobama koje uživaju pravo imuniteta i na koje se primjenjuju odredbe međunarodnog prava, kao i u slučaju osoba za čije je gonjenje potrebno pribaviti prethodno odobrenje nadležnog državnog tijela.²⁷

Znači, za pokretanje istrage dovoljno je postojanje osnova sumnje za razliku od, do sada tražene, osnovane sumnje. Odnosno, na osnovu raspoloživih informacija o djelu, dokazima i/ili počinitelju krivičnog djela sa manjim stepenom vjerovatnoće, tužilac će narediti sprovođenje istrage. Ovdje se postavlja pitanje tzv. *predkrivičnog postupka*, koji je, do sada, pokretan od strane organa unutrašnjih poslova, odnosno ovlaštenih službenih lica na osnovu postojanja osnova sumnje, i to u formi krivične prijave. Pošto se sada na osnovu postojanja saznanja i dokaza koji imaju snagu osnova sumnje donosi naredba o pokretanju istrage, postavlja se pitanje da li uopšte postoji tzv. *predkrivični postupak*. Naime, na istom stadiju procesa otkrivanja i krivičnog gonjenja u kom se podnosila krivična prijava, sada se donosi naredba o sprovođenju istrage. Ovakvim rješenjem ne zadire se u domen rada i nadležnosti ovlaštenih službenih lica - policijskih službenika na otkrivanju i krivičnom gonjenju učinioca krivičnih djela, osim što se sada tužilac ranije uključuje u ove aktivnosti. Na ovaj način, osigurava se dodatni nivo primjene i zaštite ljudskih prava, te se ostvaruje funkcija tužioca u smislu zaštite zakonitosti rada ovlaštenih službenih lica - policijskih službenika, pošto se u najranijoj fazi postupka uključuje tužilac, koji ima direktan nadzor i kontrolu nad radom ovlaštenih službenih lica - policijskih službenika. Ovakvim rješenjem smanjuje se mogućnost zloupotrebe, te neovlaštenog i nezakonitog poduzimanja bilo kakvih istražnih radnji od strane ovlaštenih službenih lica - policijskih službenika.²⁸

Isto tako, pokretanjem istrage na osnovu postojanja osnova sumnje, ovlaštenim službenim licima - policijskim službenicima ne uskraćuje se pravo da preduzimaju potrebne mjere i radnje na dokumentovanju krivičnog djela, identificiranju počinitelja

²⁵ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu. str. 114.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

krivičnog djela i prikupljanju dokaza. Oni to pravo i obavezu imaju i dalje, samo što oni to sad preduzimaju po odobrenju i pod nadzorom tužioca u postupku koji se može nazvati i *predistražni* postupak, s obzirom na činjenicu da se odnosi na postupanje ovlaštenih službenih lica - policijskih službenika prije donošenja naredbe o sprovođenju istrage.²⁹

Imajući u vidu sve navedeno postavlja se pitanje da li u BiH postoji pretkrivični postupak. Ovo pitanje je pitanje konceptijskog karaktera, naročito kad se ima u vidu da je po ranijem Zakonu o krivičnom postupku standard dokazivanja potreban za pretkrivični postupak bio "osnov sumnje" dok je za istragu koju je sprovodio sud na zahtjev tužioca Standard dokazivanja bila "osnovana sumnja". Odgovor na ovo pitanje dao je član 224 stav 1. Zakona o krivičnom postupku RS, odnosno analogni članovi ZKP-a BIH, ZKP-a FBIH i ZKP-a BD, koji predviđaju: "Tužilac naređuje sprovođenje istrage ako postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo". Iz ovakve zakonske odredbe jasno i potpuno nedvosmisleno proizilazi da je sadašnjom istragom sublimiran raniji pretkrivični postupak i ranija sudska istraga (prethodni krivični postupak) u jednu i jedinstvenu istragu, koja se sprovodi na bazi jedinstvenog standarda dokazivanja "osnova sumnje", a kojom rukovodi ili koju nadzire tužilac. Vidljivo je da je u odnosu na raniji Zakon o krivičnom postupku, standard dokazivanja potreban za otvaranje istrage spušten sa osnovane sumnje na osnov sumnje, odnosno jasno je da istraga počinje teći onog trenutka kada bi po ranijem Zakonu o krivičnom postupku bio pokrenut pretkrivični postupak. Prema tome, za naređivanje istrage potreban i dovoljan je "osnov sumnje da je počinjeno krivično djelo", dok podaci o detaljnom načinu izvršenja krivičnog djela, samo u drugim relevantnim činjenicama i okolnostima mogu predstavljati predmet istraživanja u istražnom postupku. Prema tome, u trenutku u kojem tužilac naređuje sprovođenje istrage potreban je toliki kvantum činjenica i okolnosti koje ukazuju na osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo. Shodno svemu, a vraćajući se na odredbu člana 43. stav 2 tačka a) ZKP-a RS, odnosno članova 35 ZKP-a BIH i ZKP-a BD; odnosno člana 45 ZKP-a FBIH odnosno vraćajući se na dilemu koja može proizaći iz same konstrukcije zakonske odredbe gdje zakonodavac na određeni način diferencira otkrivanje krivičnog djela i istragu, upravo tu možemo vidjeti suštinsku koncepciju novog Zakona o krivičnom postupku, jasno određenu članom 224 stav 1 ZKP-a BIH, ZKP-a RS i ZKP-a BD odnosno člana 231 ZKP-a FBIH, koja u potpunosti rješava tu dilemu, a prema kojoj se sve aktivnosti tužioca i ovlaštenih službenih lica po postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, a preduzetih u cilju otkrivanja svih relevantnih činjenica i okolnosti vezanih za krivično djelo, odnosno njegovog izvršenja, tretiraju kao istraga koju naređuje, kojom rukovodi, te koju nadzire tužilac. U skladu s tim, pretkrivični

²⁹ Ibid.

postupak u formi i obliku ako je postojao u ranijem zakonu o krivičnom postupku više ne postoji, nego je jednostavno inkorporiran u istražni postupak. Međutim, određene aktivnosti ovlaštenih službenih lica, koje oni sprovode u sklopu svojih redovnih aktivnosti tzv. operativne aktivnosti ovlaštenih službenih lica, a prije postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, iz kojih se može doći do saznanja da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo, mogle bi se na određeni način tretirati kao pretkrivični postupak, koji bi u tom slučaju ostojao sve do trenutka dok se ne dođe do saznanja o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, kada počinje istražni postupak. Naime, kada se uzme u obzir odredba člana 224. stav 2 tačka b) ZKP-a RS ZKP-a BIH i ZKP-a BD; odnosno člana 231 stav 2. tačka b) ZKP-a FBiH; u kojoj zakonodavac određuje tužioca kao nosioca istrage koju je ranije sprovodio sud, i tačka a) u kojoj je faktički obuhvaćen raniji pretkrivični postupak, jedini mogući zaključak je da je osnovna intencija zakonodavca naglašavanje tužioca kao izvornog nosioca ovlaštenja za sprovođenje istražnog postupka, te da upravo tužilac može neposredno sprovoditi istragu ili pojedina ovlaštenja prenijeti na ovlaštena službena lica koja od trenutka ustanovljavanja postojanja osnova sumnje moraju raditi pod rukovođenjem odnosno pod nadzorom tužioca.

Za otkrivanje (pronalaženje) i utvrđivanje krivičnih djela primarno *ex lege* i faktički odgovorni su ovlašćena službena lica - policijski službenici. Ona su dužna da samostalno i aktivno djeluju na pravovremenom saznanju za krivične događaje, odnosno krivična djela i njihove učinioce (otkrivanje *ad rem* i *ad personam*). Otkrivanje krivičnih djela i učinilaca važna je i složena, planska i kontinuirana djelatnost ovih lica, ograničena krivičnoprocesnim formama. Iz odredaba čl. 227 Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske koje predstavljaju pravni okvir za djelatnost policijskih službenika, proizilazi da su svi organi dužni planski tragati i pronalaziti osnove sumnje koje upućuju na postojanje krivičnog djela. Tek kada ti organi otkriju (pronađu) prve, u pravilu inicijalne orijentacijsko - eliminacijske operativne indicije, angažuju se na otkrivačkoj djelatnosti. Radi se o inicijalnim osnovama sumnje, čiji je zadatak pokretanje odgovarajućeg postupka, koji podrazumijeva kriminalističku kontrolu i kriminalističku obradu.³⁰

Sistematsko traganje za osnovama sumnje je trajni zadatak ovlašćenih službenih lica (policijskih službenika). Radi se, zapravo, o specifičnoj represivno-preventivnoj djelatnosti. Iako se, u osnovi, radi o represivnoj djelatnosti, ona, dijalektički gledano, istovremeno ima i veliku preventivnu funkciju, koju neki nazivaju "prevencijom kroz represiju".³¹ Upravo ta specifičnost poslova koje obavljaju ovlašćena službena lica (policijski službenici) povlači za sobom i postojanje nekih posebnosti u sistemu

³⁰ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu, str. 267.

³¹ Vodinelić, Vladimir. 1985. Kriminalistika-otkrivanje i dokazivanje, Skopje, str. 289.

njihove organizacije, u skladu sa zakonskim ovlaštenjima i metodama koje ona primjenjuju u radu, u obimu i načinu na koji osiguravaju izvršavanje zadataka iz svog djelokruga. Specifičnost funkcije ovlašćenih službenih lica - policijskih službenika ogleda se i u tome što oni raspolažu organizovanom prinudom prilikom izvršavanja zadataka i poslova koji zahtijevaju upotrebu prinude.³²

Otkrivanje krivičnog djela obavlja se najčešće putem prijave, a izuzetno i glasom o tome da je učinjeno krivično djelo, ako glas dopre do tužioca. Mada je prijava krivičnoprocetni akt koji pruža prva saznanja o izvršenom krivičnom djelu i često prouzrokuje i pokretanje krivičnog postupka, zakon ne daje njenu definiciju. Zakonom o krivičnom postupku, a ni u teoriji krivičnog procesnog prava nije definisan pojam (krivične) prijave (*notitia criminis, denuntiatio*). Isto tako, nije definisan ni njen sadržaj, osim djelimično kada je riječ o prijavi ovlašćenih službenih lica - policijskih službenika. Nedostatak izričite zakonske definicije prijave nadoknađuje se time što je postupak u vezi sa podnesenom prijavom regulisan zakonom. Prijava je krivičnoprocetni akt kojim fizičko ili pravno lice obavještava nadležnog tužioca o tome da je izvršeno krivično djelo i pri tome ukazuje (ili bez toga) i na određeno lice kao eventualnog izvršioca tog krivičnog djela.³³ Ona je pisano ili usmeno obavještenje o izvršenom krivičnom djelu, upućeno tužiocu neposredno ili posredno. Kao takva, prijava je, ujedno, ne samo najčešći i uobičajeni, nego i najvažniji način saznanja o izvršenom krivičnom djelu i njegovom učiniocu.³⁴

Prijavom se tužilac obavještava da je izvršeno krivično djelo, kao i o eventualnom njegovom izvršiocu. Njome se ne dokazuje krivično djelo koje je u njoj sadržano, niti koja druga činjenica. Isto tako, prijava ne obavezuje tužioca na pokretanje krivičnog postupka, jer o tome da li su ispunjeni uslovi za to, tužilac cijeni samostalno.³⁵

Podnošenjem prijave i njenim prijemom kod nadležnog tužioca, podnosilac prijave nije više u poziciji da njome raspolaže. Prijavilac nema nikakvog uticaja na postupak, čak ni onda kada je prijavio samog sebe, u cilju da se raščisti neopravdana sumnja koja ga tereti.³⁶ Eventualna izjava podnosioca prijave o povlačenju prijave, nema nikakvog uticaja na daljnje aktivnosti po prijavi.

Krivično gonjenje može se preduzeti i bez prijave. O krivičnom djelu tužilac može da sazna i na druge načine (neposrednim opažanjem ili posrednim putem, tj. posredstvom glasa o izvršenom krivičnom djelu) i tada je dužan da postupi isto kao da je primio prijavu. Obaveza preduzimanja krivičnog gonjenja u takvim slučajevima

³² Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu. str. 268.

³³ Bejatović, Stanko. 2003. Krivično procesno pravo, Beograd: Savremena administracija, str. 438.

³⁴ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu. str. 268.

³⁵ Ibid.

³⁶ Vasiljević, Tihomir. 1981. Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd: Savremena administracija. str. 474.

posljedica je principa legaliteta krivičnog gonjenja, koji obavezuje tužioca na preduzimanje krivičnog gonjenja bez obzira na način na koji je saznao za izvršeno krivično djelo. U svakom od ovih slučajeva, tužilac je obavezan da preduzme krivično gonjenje, ne čekajući da o izvršenom krivičnom djelu primi prijavu.

2. REFORMA KRIVIČNOG PRAVOSUĐA U BOSNI I HERCEGOVINI

Od prijema Bosne i Hercegovine u članstvo Ujedinjenih naroda u proljeće 1992. godine pa do prijema u članstvo Vijeća Evrope deset godina kasnije, kao i poslije toga s obzirom na procese oko uključanja Bosne i Hercegovine u druge evropske integracije, njen pravni poredak je suočen s potrebom mjenjanja ili dogradnje instituta koji su postojali od ranije, kao i aktivnog prihvatanja instituta koji nisu do danas egzistirali na ovim prostorima, ali jesu u drugim državnim i pravnim zajednicama.³⁷ Bosna i Hercegovina spada u red svega nekoliko evropskih država koje su u zadnje vrijeme donijele svoje nove, sistemske procesne zakone kojima je na bitno drugačiji način uređen krivični postupak. Poslije potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma u novembru 1995. godine, u Bosni i Hercegovini se intezivnije preduzimaju reformski koraci u sistemu krivičnog pravosuđa i krivičnom (materijalnom, procesnom i izvršnom) zakonodavstvu. Sveobuhvatnije, intenzivnije i radikalnije reforme krivičnog zakonodavstva, i naročito krivičnog procesnog prava, razvijaju se nakon donošenja Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine³⁸ i Tužilaštvu Bosne i Hercegovine³⁹. Ne ulazeći detaljnije u program reformi u oblasti krivičnog pravosuđa i krivičnog zakonodavstva, možemo konstatovati da su dotadašnje duboke promjene u društvenom, ekonomskom i političkom životu Bosne i Hercegovine (ali i šire) potaknule donošenje novog krivičnog procesnog zakonodavstva (kao i materijalnog i izvršnog) kako na nivou Bosne i Hercegovine tako i u entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.⁴⁰

Reforme krivičnog pravosuđa, krivičnog zakonodavstva, i naročito, krivičnog procesnog prava u Bosni i Hercegovini odlikuju se mnogim specifičnostima. Uzroke reformi treba tražiti u složenim i naglim promjenama u društvenom, političkom, ekonomskom, socijalnom i pravnom sistemu BiH, kao složene multietničke države koja se sastoji od dva entiteta Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine i

³⁷ Sijerčić-Čolić, Hajrija. 2012. *Aktuelna pitanja krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini*, Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt), Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.

³⁸ Sud Bosne i Hercegovine osnovan je Odlukom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu u decembru 2000. Godine. Zakon o sudu BiH je objavljen u „Službenom glasniku BiH“ br. 29/2000, 24/2002, 3/2003, 42/2003, 37/2003, 9/2004, 4/2004, 35/2004, 61/2004, 32/2007, 97/2009. Službena prečišćena verzija Zakona o sudu BiH objavljena je u „Službenom glasniku BiH“ br. 49/2009.

³⁹ Parlament Bosne i Hercegovine je u oktobru 2003. godine usvojio Zakon o tužilaštvu Bosne i Hercegovine, koji je donesen Odlukom visokog predstavnika u avgustu 2002. godine. Zakon o tužilaštvu Bosne i Hercegovine objavljen je u „Službenom glasniku BiH“ br. 24/2002, 3/2003, 37/2003, 42/2003, 9/2004, 35/2004, 61/2004, 97/2009. Službena prečišćena verzija Zakona o tužilaštvu BiH objavljena je u „Službenom glasniku BiH“ br. 49/2009.

⁴⁰ Sijerčić-Čolić, Hajrija. 2012. *Aktuelna pitanja krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini*, Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt), Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu. str. 291-292.

distrikta Brčko Distrikt.⁴¹ Primarni ciljevi reforme su bili: efikasnost krivičnog postupka u smislu propisivanja pravnog instrumentarija za borbu protiv kriminaliteta i suzbijanje njegovih negativnih i destruktivnih posljedica, zaštita temeljnih i međunarodnim pravom afirmisanih prava i sloboda učesnika u krivičnom postupku, naročito pretpostavljenog izvršioca krivičnog djela, otklanjanje dugotrajnosti krivičnog postupka i uticanje na ubrzanje krivičnog postupka u smislu otklanjanja onih prepreka koje usporavaju tok konkretnog krivičnog postupka, rasterećenje krivičnog pravosuđa pojednostavljenjem procesnih oblika i instituta kroz koje se razvija krivični postupak za lakša krivična djela odnosno krivična djela koja u ukupnom fundusu materijalnog krivičnog prava čine 80% propisanih inkriminacija.⁴² Opsežna sistemaska reforma krivičnog procesnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini okončana je donošenjem Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine⁴³ koji je stupio na snagu 1. marta 2003. godine (U Republici Srpskoj Zakon⁴⁴ je stupio na snagu 1. jula 2003. godine, u Federaciji BiH⁴⁵ 1. avgusta 2003. godine, a u Brčko Distriktu⁴⁶ 1. jula 2003. godine). Tim je zakonom stvorena pravna osnova i normativni okvir za novi krivični postupak u BiH, bitno drugačiji od modela uređenog Zakonom o krivičnom postupku SFRJ iz 1977. godine koji je do tada bio u primjeni. Nakon nekoliko parcijalnih izmjena, zakonodavac je značajnije izmjenio i dopunio taj zakon donošenjem izmjena i dopuna Zakona o krivičnom postupku 2008. godine.

Savremeno krivično procesno zakonodavstvo razlikuje se i po modelu krivičnog postupka, te posebno po strukturi procesnih pravila kojima se uređuje krivični postupak. Prema modelu krivičnog postupka razlikuju se: akuzatorski, inkvizitorski i mješoviti evropsko-kontinentalni model krivičnog postupka. Nakon iščezavanja inkvizitorskog i akuzatorskog postupka preuzimanjem modifikovanih ranijih procesnih formi, došlo je do pojave novog modela krivičnog postupka koji se najčešće označava kao „akuzatorsko-inkvizitorski“ ili „mješoviti“ model krivičnog postupka. Svi aktuelni evropski sistemi krivičnog postupka sadrže i pojedine elemente iz drugih modela što je uzrokovano zajedničkim svojstvima evropskih sistema krivičnog

⁴¹ Sijerčić-Čolić, Hajrija. 2003. Rasprava o reformi u krivičnom pravosuđu i krivičnom zakonodavstvu BiH s posebnim osvrtom na novo krivično procesno pravo, Zagreb: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol 10, godine 1/2003, str.181.

⁴² Sijerčić-Čolić, H., 2012.

⁴³ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH“ br. 3/2003, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 76/2006, 29/2007, 32/2007, 53/2007, 76/2007, 15/2008 i 58/2008.

⁴⁴ Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik RS“ br. 50/2003, 111/2004, 115/2004, 29/2007, 68/2007, 119/2008, 55/2009, 80/2009, 88/2009, 92/2009, 100/2009; prečišćen tekst 53/2012.

⁴⁵ Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH“ br. 35/2003, 56/2003, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 53/2007, 9/2009, 12/2010.

⁴⁶ Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brčko Distrikt BiH“ br. 10/2003, 48/2004, 6/2005, 12/2007, 14/2007, 21/2007, 2/2008, 17/2009; prečišćen tekst 44/2010,

postupka, ali i neophodnošću za sve većom saradnjom u području suzbijanje najtežih oblika kriminaliteta.⁴⁷

U tom kontekstu, reforma krivičnog procesnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, odnosno u Republici Srpskoj, otvorila je potpuno novi pristup krivičnom postupku, u kome se akcenat stavlja ne samo na pojačavanje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda, nego i na efikasnost samog postupka. Zakonodavac u Bosni i Hercegovini je efikasnost krivičnog postupka prvenstveno uredio propisujući situacije u kojima se postupak može završiti u određenoj fazi, kao i uvođenjem novih oblika skraćenog postupka.⁴⁸

⁴⁷ Simović, Miodrag. 2009. Pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine (zakonska rješenja i iskustva u dosadašnjoj primjeni), Alternativne krivične sankcije i pojednostavljene forme postupanja, Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu. str. 195.

⁴⁸ Ibid.

3. KARAKTERISTIKE ISTRAGE PRIJE DONOŠENJA AKTUELNOG ZKP-a 2003. GODINE

Razvoj krivičnog prava na teritoriji današnje Bosne i Hercegovine usko je vezan za razvoj državne organizacije, čiji počeci sežu u vrijeme dolaska Slavena u ove krajeve. Kada su Slaveni došli u ove tada opustošene i rijetko naseljene krajeve svoj život su u prvim vijekovima organizovali u župama i oblastima kao odvojenim geografskim područjima u kojima su izgrađivali i svoju materijalnu kulturu. U okviru tih župa i plemena, kasnije povezanih u jednu cjelinu, počelo je formiranje klasnog društva i stvaranje prvih elemenata državne organizacije i vlasti koju je predviđao ban. Taj proces izgradnje državne organizacije trajao je negdje sve do XI vijeka.

Prva jugoslovenska država (Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca) naslijedila je raznoliku pravnu regulativu o krivičnom postupku. Jedno vrijeme, poslije stvaranja te države, 1918. godine⁴⁹, na teritoriji koja je ušla u sastav nove države važno je šest različitih krivičnoprocesnih zakonodavstava.

BiH je imala Zakon o krivičnom postupku, od 1891. godine, sačinjen prema austrijskom Zakoniku o krivičnom postupku iz 1873. godine. Jedinstveni *Zakonik o krivičnom sudskom postupku za Kraljevinu Jugoslaviju* donijet je 16. februara 1929. godine, a stupio je na snagu 1. januara 1930. godine, osim za područje Apelacionog suda u Beogradu, gdje je stupio na snagu 1. januara 1931. godine, i za područja Apelacionog suda u Skoplju i Velikog suda u Podgorici, gdje je stupio na snagu 1. januara 1932. godine. Zakonik je pripadao tipu krivičnog postupka zasnovanog na austrijskom Zakoniku o krivičnom postupku od 1873. godine i odgovarao je nje-mačko-austrijskom tipu krivičnog postupka akuzatorskog procesnog sistema. Bio je u skladu sa savremenim standardima liberalne evropske države, sa nizom rješenja koja se ni danas ne mogu smatrati zastarjelim. Postupak je zasnovan na optužnom principu i uvijek se pokreće na zahtjev ovlašćenog tužioca (javnog, privatnog ili supsidijarnog).

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, na područjima koja su kontrolisale partizanske jedinice, suđenje krivičnih stvari vršili su narodnooslobodilački odbori i vojne vlasti. Doneseno je više propisa koji su segmentarno regulisali dio materije krivičnog postupka.

U tom periodu je od posebnog značaja donošenje Naredbe o osnivanju vojnih sudova iz 1942. godine (koja je regulisala tok krivičnog postupka pred prvostepenim vojnim sudom, a krivični postupak se dijelio na dva stadijuma: isljeđenje i suđenje) i Uredbe o vojnim sudovima iz 1944. godine (sa podjelom prvostepenog krivičnog postupka na stadijume prethodnog i glavnog krivičnog postupka).

⁴⁹ Simović, Modrag. 2003. Krivični postupci u Bosni i Hercegovini (Zbirka krivičnih procesnih zakona Bosne i Hercegovine sa uvodnim kometarom i registrom pojmova), Sarajevo: Privredna štampa dd, str. 27.

Na osnovu Zakona o nevažnosti pravnih propisa donijetih prije 6. aprila 1941. godine i za vrijeme neprijateljske okupacije⁵⁰ (iz 1946. godine), primjenjivana su i pravna pravila Zakonika o sudskom krivičnom postupku za Kraljevinu Jugoslaviju, iz 1929. godine, pod uslovom da nisu u suprotnosti sa Ustavom FNRJ, ustavima narodnih republika, zakonima i opštim važećim propisima donešenim od nadležnih organa nove države, kao i sa načelima ustavnog poretka FNRJ i njenih republika.

Prvi poslijeratni *Zakon o krivičnom postupku, donijet 12. oktobra 1948. godine*,⁵¹ uz tzv. privremene mjere utvrđene Uvodnim zakonom za Krivični zakonik (od 27. februara 1951. godine),⁵² bio je na snazi do 1. januara 1954. godine. Predstavljao je postupak u kome je tužilaštvo bilo sa ogromnim ovlašćenjima. Zakon je pripremljen u velikoj mjeri po ugledu na sovjetsko procesno zakonodavstvo, sa osnovnim ciljem uspostavljanja i zaštite novog društvenog poretka. Umjesto principa sudske nezavisnosti, tzv. princip partijnosti predstavlja osnovno načelo sudske organizacije i postupka.⁵³

Zakonik o krivičnom postupku, od 10. septembra 1953. godine,⁵⁴ zamijenio je Zakon o krivičnom postupku od 12. oktobra 1948. godine. Novim zakonikom je, pored ostalog, određivanje pritvora i istražnog zatvora i vođenje isljeđenja, koje je ranije obuhvatalo i izviđaj i istragu, izuzeto iz nadležnosti javnog tužilaštva i prenijeto u nadležnost suda (istraga i istražni zatvor) i policije (izviđaj i pritvor). Trajanje istražnog zatvora do optuženja ograničeno je na devet mjeseci, sa pravom žalbe protiv rješenja o određivanju pritvora i istražnog zatvora. Dozvoljen je prigovor na optužnicu. U određenim slučajevima dozvoljena je i žalba protiv drugostepene presude. Priznato je pravo na naknadu imovinske štete neopravdano osuđenim licima i licima nezakonito lišenim slobode. Ovaj zakonik je noveliran 1959., 1962., 1965., 1967., 1970. i 1973. godine.⁵⁵

Poslije Ustava SFRJ iz 1974. godine donijet je novi *Zakon o krivičnom postupku, 24. decembra 1976. godine*.⁵⁶ Ustvari, radi se o izmijenjenom i dopunjenom Zakoniku iz 1953. godine. I naziv "Zakonik" zamijenjen je nazivom "Zakon", sa obrazloženjem da jugoslovenski pravni sistem ne poznaje normativni akt sa takvim nazivom i zbog

⁵⁰ Odluka Predsjedništva AVNOJ-a, od 3. februara 1945. godine, Službeni list FNRJ broj 1/45.

⁵¹ Službeni list FNRJ broj 97/48.

⁵² Službeni list FNRJ broj 11/51

⁵³ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu.

⁵⁴ Službeni list FNRJ broj 40/53.

⁵⁵ Simović, Modrag. 2003. Krivični postupci u Bosni i Hercegovini (Zbirka krivičnih procesnih zakona Bosne i Hercegovine sa uvodnim kometarom i registrom pojmova). Sarajevo: Privredna štampa dd. str. 28.

⁵⁶ Službeni list SFRJ broj 4/77.

toga što cjelokupna procesna materija (npr. stvarna nadležnost) nije obuhvaćena tekstem.⁵⁷

Odredbama ovog zakona krivični postupak je usklađen sa Ustavom SFRJ i ustavima republika i autonomnih pokrajina. U prvom redu, izmijenjene su odredbe koje se tiču organizacije sudova, budući da to spada u nadležnost republika i pokrajina. Novi Zakon o krivičnom postupku ne određuje više ni stvarnu nadležnost sudova, jer to pripada republičkom i pokrajinskom zakonodavstvu. Nakon novele od 1985. godine bilo je još nekoliko promjena vezanih isključivo za usklađivanje procesnih novčanih kazni sa realnom ili nominalnom vrijednošću dinara.

U Ustav BiH, od 14. decembra 1995. godine, uneseno je niz novih važnih pravila vezanih za krivični postupak, a određena pitanja ljudskih prava i sloboda rješena su na drugačiji način u odnosu na rješenja koja su bila sadržana u Ustavu SFRJ iz 1974. godine. Naime, Ustav BiH, Ustav FBiH i Ustav RS uvode nekoliko novih ljudskih prava i sloboda, a neka od dotadašnjih značajno proširuju. Uz to, kod nekih od ljudskih prava i sloboda potpuno se isključuje mogućnost njihovog ograničavanja. Riječ je o odredbama koje su sadržane u članu II/3 Ustava BiH, odjeljku II Ustava FBiH i odjeljku II Ustava RS, a odnose se na ljudska prava i slobode, odnosno na katalog ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ta pitanja vezana su, prije svega, za: pravo na upotrebu svog jezika, pritvor, pravo na odbranu osumnjičenog, odnosno optuženog, prava lica lišenog slobode, pretres stana, nepovredivost tajne pisama i drugih sredstava opštenja, javnost glavnog pretresa, prava na upotrebu pravnog lijeka, ponavljanje krivičnog postupka i naknadu štete neopravdano osuđenim licima i licima neosnovano lišenim slobode. Od tada do donošenja najnovijeg krivičnog procesnog zakonodavstva postojala je, posebno u RS, upadljiva nesaglasnost između Ustava BiH i entitetskih zakona o krivičnom postupku - u pogledu prava i osnova za određivanje pritvora, nekih od prava koja se odnose na učešće branioca, razloga za pretresanje stana itd.⁵⁸

ZKP FBiH, koji je stupio na snagu 28. novembra 1998. godine, predstavlja, u stvari, novelu Zakona o krivičnom postupku SFRJ iz 1976. godine, koji je nakon osamostaljivanja BiH preuzet kao zakon Republike BiH, i to gotovo u cijelosti, sa izuzecima koji su iskazani u Uredbi sa zakonskom snagom o preuzimanju Zakona o krivičnom postupku.⁵⁹

⁵⁷ Vasiljević, Tihomir. 1981. Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ. Beograd: Savremena administracija, str. 36.

⁵⁸ Simović, Modrag. 2003. Krivični postupci u Bosni i Hercegovini (Zbirka krivičnih procesnih zakona Bosne i Hercegovine sa uvodnim kometarom i registrom pojmova). Sarajevo: Privredna štampa dd. str. 30.

⁵⁹ Službeni list Republike BiH broj 2/92.

Ovako preuzeti Zakon o krivičnom postupku noveliran je 1992. i 1995. godine, bez diranja u suštinu i koncept krivične procedure. Novi ZKP FBiH⁶⁰, kao i u slučaju RS i BD BiH, predstavlja usaglašavanje krivične procedure sa ZKP BiH.

Nakon donošenja Ustava RS, 28. februara 1992. godine, izvršene su i brojne promjene u oblasti zakonske regulative koje se odnose na krivični postupak. Izmijenjen je i sam Zakon o krivičnom postupku bivše SFRJ (1993, 1994, 1997. i 2001. godine), koji se u RS primjenjivao do 1. jula 2003. godine, kada je stupio na snagu novi ZKP RS.⁶¹

Dilema kom modelu krivičnog postupka, a samim tim i kom modelu istrage dati prednost, sudskoj ili tužilačkoj, jedno je od čestih pitanja. Propisi, odnosno u ovom slučaju ZKP određuje krivični postupak i u njemu model istrage, ali i ulogu policije. Nakon 15 godina primjene „novog ZKP-a“ nije otklonjena dilema i nisu prestale rasprave na temu sudska ili tužilačka istraga, odnosno sudska protiv tužilačke istrage.

Sudska istraga karakteristična je za inkvizitorski postupak, u kojem je istražni sudija *dominus litis*, jer po službenoj dužnosti prikuplja sve dokaze koji su potrebni za rasyjetljavanje krivičnog djela i otkrivanje učinioca. Teoretičari prigovaraju da se osnovni nedostatak ovog modela istrage ogleda u okolnosti da je u ličnosti istražnog sudije kumulirano više različitih funkcija, te ukoliko istražni sudija u toku istrage prikupi određen nivo dokaza za koji on smatra da je dovoljan, to istovremeno podrazumijeva donošenje osuđujuće presude od strane drugog funkcionalno nadležnog organa tog istog suda (sudećeg sudije ili vijeća). Opravdanost ovih prigovora naročito dobija na snazi ako se kumulacija više različitih funkcija suda posmatra u svjetlu primjene člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, pošto Konvencija obavezuje na primjenu standarda da u krivičnom postupku odluku donosi nepristrasan sud.⁶²

Naime, okolnost da prema modelu sudske istrage samo sud pribavlja dokaze u toku istrage a nakon toga se pred sudom izvode isti prikupljeni dokazi i sud na osnovu tih dokaza donosi odluku, sama po sebi daje dovoljno povoda za sumnju da sud u svim situacijama možda i ne postupa nepristrasno. Ovaj prigovor sve češće se ističe kako u evropskim, tako i u drugim zakonodavstvima koja imaju istražnog sudiju, što u posljednjoj deceniji daje povoda za rasprave o ukidanju instituta istražnog sudije i dodjeljivanje navedene funkcije tužiocu. Tako je francuska vlada početkom 2009. godine najavila temeljite reforme, koje između ostalog obuhvataju ukidanje institucije istražnog sudije i prenos njegovih istražnih ovlaštenja na državno tužilaštvo. Mnoge

⁶⁰ Službene novine Federacije BiH broj 35/03.

⁶¹ Službeni glasnik RS broj 50/03.

⁶² Član 6 Konvencije nosi naslov „Pravo na pravično suđenje“, te u tekstu doslovno stoji da „Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom“

druge evropske zemlje glavna istražna ovlaštenja već su prenijele na tužioce. Ključne osobine svih krivičnih postupaka inkvizitorskog tipa jesu tajnost, pismenost i nekontradiktornost, a ove osobine predstavljaju model po kojem se organizuje i sudska istraga. U posljednje dvije decenije, pojedini elementi ovog modela istrage postepeno nestaju iz gotovo svih savremenih krivičnih postupaka, ustupajući svoje mjesto pojedinim elementima tužilačkog modela istrage. Zbog toga, moglo bi se reći da danas u savremenim zakonodavstvima koja su zadržala institut istražnog sudije, ovlaštenja istražnog sudije sadržinski su bitno drugačija i po svom obimu daleko manja od ovlaštenja koja je ranije imao istražni sudija iz klasičnog modela sudijske istrage, dok se model sudske istrage polako transformiše u istragu mješovitog tipa. U nastavku teksta, u kratkim crtama ćemo izložiti elemente istrage iz nekoliko zakonodavstava koja sadrže jasno izražene elemente modela sudske istrage. Model sudske istrage nekada je bio karakterističan za zakonodavstva zemalja bivšeg socijalističkog bloka koje su, bez izuzetka, pripadale kontinentalnom sistema prava i krivični postupak organizovale prema inkvizitorskom ili pretežno inkvizitorskom modelu. Elementi inkvizitorskog modela i danas postoje u mnogim krivičnim postupcima, naročito u fazi istrage. Danas postoje mnoga zakonodavstva u kojima tužilac formalno rukovodi istragom, ali ipak neke odluke ne može donijeti bez naredbe suda. Jedna grupa teoretičara stoga smatra da se u takvim slučajevima radi o modelu sudske istrage, dok drugi smatraju da se radi o modelu istrage mješovitog tipa.

Prije stupanja na snagu Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske iz 2003. godine, prekrivični postupak bio je izdvojen u posebno poglavlje, čime je prekrivični postupak postao zakonski pojam, a u njemu su obrađena pitanja vezana za prijavljivanje krivičnih djela i njihovih učinilaca, kao i ovlaštenja organa prekrivičnog postupka. Prekrivični postupak prethodio je formalnom krivičnom postupku koji ima dva stadijuma: prethodni krivični postupak i glavni krivični postupak. Pored policije, u prekrivičnom postupku značajni subjekti u suzbijanju kriminaliteta su bili javni tužilac i istražni sudija. Javni tužilac bio je glavni subjekt prekrivičnog postupka, ovlašten da rukovodi prekrivičnim postupkom. Organi koji učestvuju u prekrivičnom postupku bili su dužni da o svakoj preduzetoj radnji obavijeste nadležnog javnog tužioca, a policija i drugi državni organi nadležni za otkrivanje krivičnih djela takođe su bili dužni da postupe po zahtjevu javnog tužioca.⁶³ Istražni sudija funkcionalno je bio nadležan da sprovodi istragu, koja je jedan dio sudske krivičnog postupka, ali on je imao određene dužnosti i u nesudskom krivičnom postupku. Njegova osnovna dužnost u tom postupku bila je svedena na odluku o mjerama javnog tužioca i drugih organa, koje su usmjerene na ograničavanje ustavnih prava i sloboda osumnjičenog. Kratko rečeno, u prekrivičnom postupku

⁶³ Milidragović, Dragan. 2008. Kriminalistički i krivičnoprocesni aspekti osnova sumnje i osnovane sumnje u novom zakoniku o krivičnom postupku, *Bezbednost policija građani*, br. 3, str. 106.

istražni sudija je imao ulogu zaštitnika ljudskih prava. Pored toga, istražni sudija je bio ovlašćen da prije pokretanja formalnog krivičnog postupka preduzima procesne radnje koje ne trpe odlaganje.⁶⁴

Kada bi istražni sudija primio zahtjev za sprovođenje istrage, razmotrao je spise i ako se složi sa zahtjevom, donosi rješenje o sprovođenju istrage. Dakle, može se reći da je istraga, u posmatranom periodu, bila organizovana po modelu sudske istrage te se može reći da je istražni sudija bio *dominis litis* istrage. Prenijecemo najprije argumente pristalica sudske istrage:

- nezavisni sud je najbolji garant građanskih sloboda i prava, koja se u istrazi više i češće ograničavaju nego u kasnijim fazama krivičnog postupka;
- odlučivanje o slobodama i pravima građana po Ustavu mora biti rezervisano za sud; zato se i u slučaju tužilačke istrage sudski organi u jednom dijelu moraju zadržati, usljed čega bi došlo do cijepanja istrage na dva dijela; da do toga ne bi došlo, istraga u cijelosti treba da ostane sudska;
- istražni sudija je objektivniji istražitelj od javnog tužioca;
- javni tužilac je nepogodan za prikupljanje podataka o ličnosti, što se smatra jednim od ciljeva istrage;
- greške u istrazi često mogu biti uzrok pogrešnih presuda; kad je istraga sudska, uticaji na sudeći sud su po pravilu slučajni, a kad je u rukama upravnog organa, ti uticaji mogu biti i namjerni;
- nepovjerenje u sudsku istragu je posljedica brojnih slabosti u vršenju istrage (npr. kabinetski rad istražnog sudije); međutim, te slabosti nisu imanentne sudskom modelu istrage, već su posljedica loše organizacije, koja se može popraviti;
- prelazak na tužilački model istrage zahtijevao bi prethodno sprovođenje temeljne i skupe reforme policije i javnog tužilaštva, javno tužilaštvo bi moralo postati potpuno samostalan i nezavisan organ;
- kadrovski, tehnički i prostorni kapaciteti javnog tužilaštva bi se morali ojačati;
- nepostojanje nijednog međunarodnog pravnog dokumenta koji bi obavezivao na uvođenje tužilačke istrage;
- argument da je tužilački model istrage postao svjetski trend, nije sam za sebe dovoljan;

⁶⁴ Grubač, Momčilo. 2002. Krivično procesno pravo – posebni deo. Beograd: Službeni glasnik. str. 36.

-
- priče o sporosti sudske istrage svode se na neprovjeren utisak, koji nije dokazan statističkim podacima;
 - nepostojanje empirijskih podataka o tome da je tužilačka istraga, koja je ranije uvedena u drugim zemljama, brža od sudske.⁶⁵

Dakle, za pokretanje istrage bio je ovlašten istražni sudija opštinskog ili okružnog suda (zavisno od težine izvršenog krivičnog dela). Istragu je pokretao na osnovu zahtjeva ovlaštenog tužioca. Istraga se najčešće sprovodila po zahtjevu za sprovođenje istrage javnog tužioca. Ukoliko se istražni sudija saglasi sa zahtjevom za sprovođenje istrage javnog tužioca, jer je proučavanjem krivične prijave i ostalih priloga zaključio da postoji osnovana sumnja da je prijavljeni izvršio određeno krivično djelo, donosi *rješenje o sprovođenju istrage*. Momentom donošenja rješenja o sprovođenju istrage počinje krivični postupak, i to njegov prvi stadijum - prethodni krivični postupak, odnosno istraga. Međutim, ukoliko se istražni sudija ne saglasi sa zahtjevom za sprovođenje istrage javnog tužioca, predmet dostavlja na odluku vanraspravnom vijeću suda. Ovo vijeće je moglo donijeti rješenje o sprovođenju istrage, umjesto istražnog sudije, ako se steknu zakonski uslovi. U protivnom, donosi rješenje kojim odbija zahtjev za sprovođenje istrage. Nakon donošenja rešenja o sprovođenju istrage, istražni sudija sprovodi istragu po službenoj dužnosti, preduzimanjem predloženih istražnih radnji. Tako istražni sudija ispituje okrivljenog, saslušava svjedoke, određuje potrebna vještačenja, vrši uviđaj, izdaje naredbu o pretresanju stana i lica i privremenom oduzimanju predmeta i preduzima druge neophodne radnje radi prikupljanja određenih podataka i dokaza. U toku istrage, istražni sudija, po pravilu, povjerava organu unutrašnjih poslova izvršavanje naredbe o pretresanju stana i lica i naredbe o privremenom oduzimanju predmeta.⁶⁶

O vremenu i mjestu preduzimanja istražnih radnji, istražni sudija je dužan obavijestiti stranke u krivičnom postupku: ovlašćenog tužioca i okrivljenog, kao i branioca okrivljenog. Stranke imaju pravo da prisustvuju preduzimanju procesnih radnji, kao i pravo da predlažu izvođenja određenih dokaza. Tako preduzimanju istražne radnje pretresanje stana i lica, bez obzira ko je vrši, mogu prisustvovati tužilac i branilac.⁶⁷

Javno tužilaštvo je bilo definisano kao samostalni državni organ koji goni učinoce krivičnih djela i drugih zakonom određenih kažnjivih djela, preduzima zakonom određene mjere za zaštitu interesa društvene zajednice i ulaže pravna sredstva radi zaštite ustavnosti i zakonitosti.

⁶⁵ Brkić, Snežana. 2015. Kritički osvrt na uređenje istrage u ZKP Srbije iz 2011. godine, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 2/2015. str. 561.

⁶⁶ Vujović, Dragmila, Vučković, Jovan. 1991. Osnovi krivičnog procesnog prava. Beograd: Zemun, Viša škola unutrašnjih poslova. str. 81.

⁶⁷ Ibid.

Istraga se vodila samo u pogledu onog krivičnog djela i protiv onog okrivljenog, na koje se odnosi rješenje o sprovođenju istrage. U pitanju je krivična stvar sadržana u zahtjevu za sprovođenje istrage. Tako ovlašćeni tužilac, podnošenjem zahtjeva za sprovođenje istrage, kao akta optužbe u širem smislu, usmjerava postupanje istražnog sudije u određenom pravcu. Međutim, ukoliko istražni sudija, u toku istrage, dođe do saznanja da je okrivljeni protiv koga se vodi istraga izvršio i neko drugo krivično djelo ili se otkriju njegovi saizvršioc, dužan je da o tome odmah obavijesti javnog tužioca.⁶⁸

Samostalnost javnih tužilaštava, o kojoj su govorili ustavi, sastojala se u tome što javna tužilaštva vrše svoju funkciju na osnovu ustava i zakona, a u skladu sa politikom utvrđenom opštim aktom skupština društveno političkih zajednica. Iz činjenice da je javno tužilaštvo samostalni organ, izlazi da se drugi organi ili lica koja obavljaju druge državne ili samoupravne funkcije nisu mogla uplitati u rad javnog tužilaštva, niti vršiti uticaj prilikom donošenja odluke. Javni tužilac je mogao da saraduje sa drugim organima i vršiocima javnih funkcija, da se konsultuje, ali odluku donosi samostalno, i jedino on odgovara za nju.

Gonjenje krivičnih djela nije bilo samo osnovno pravo nego i osnovna dužnost javnog tužioca. U vršenju te funkcije on je bio vezan načelom legaliteta i dužan je bio da preduzme krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti. Javni tužilac je bio ovlašćeni tužilac za sva krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti. Po službenoj dužnosti gonilo se za sva krivična djela, sem onih za koja je u propisima kojim su predviđena bilo određeno da se gone po privatnoj tužbi. Krivična djela čije je gonjenje bilo uslovljeno odobrenjem ovlašćenog organa, takođe su bila krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti.⁶⁹

Odredba da javno tužilaštvo „preduzima potrebne mjere u vezi sa otkrivanjem krivičnih djela i pronalaženjem učinilaca“ tiče se podsticanja inicijative, obavještavanja o postignutim rezultatima, koordiniranja aktivnosti organa koji rade na ovim poslovima prije otpočetog krivičnog postupka (organi unutrašnjih poslova, inspeksijske službe, služba društvenog knjigovodstva, društvena samozaštita i dr.). Javno tužilaštvo je trebalo da povezuje aktivnosti raznih subjekata na otkrivanju krivičnih djela i pronalaženju učinilaca i da ih koordinira. To je operativna aktivnost javnog tužilaštva (pored procesne aktivnosti u samom krivičnom postupku), koja se sastojala u raznim oblicima saradnje, kontaktima, dogovorima i drugom.

Riječi „i radi usmjeravanja prethodnog krivičnog postupka“ značile su obavezu za javnog tužioca da aktivno prati istragu, i da stavljanjem prijedloga utiče na smjer u

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Vasiljević, Tihomir. 1977. Komentar Zakona o krivičnom postupku. Beograd: Službeni list SFRJ, str. 56.

kome treba da teče, umjesto (kao što često biva) da stavi zahtjev za sprovođenje istrage, i čeka da mu budu dostavljeni spisi završene istrage, ne pokazujući, suprotno onome što čini odbrana, nikakvu aktivnost u međuvremenu.

Javni tužilac je bio stranka što je povlačilo sljedeće posljedice:

- javni tužilac nije imao nikakvih ovlašćenja prema okrivljenom kao suprotnoj stranci u postupku, niti prema ostalim učesnicima u postupku. Mjere koje treba preduzeti prema okrivljenom, ili prema svjedocima ili vještacima, javni tužilac mogao je samo predložiti sudu. Tužilac sam nije mogao preduzeti istražne radnje, a činjenično stanje, potrebno radi vršenja njegovih prava i dužnosti, utvrđivalo se preko suda i drugih ovlašćenih državnih organa;
- okrivljeni i druga lica nisu imali pravo žalbe protiv akata javnog tužioca. Za akta koja bi mogla neopravdano oštetiti prava ovih lica date su odgovarajuće mjere. Okrivljeni je imao pravo prigovora protiv optužnice, radi zaštite od proizvoljnog izvođenja na glavni pretres. Oštećeni je bio zaštićen od proizvoljnog odustanka od gonjenja, ustanovom oštećenog kao tužioca. Ako bi rad javnog tužioca bio nezakonit ili nepravilan i tako nanosio štetu okrivljenom ili drugim licima u postupku (odugovlačenje postupka, proizvoljno neulaganje pravnog lijka i sl.), zainteresovana lica bi mogla da ulože pritužbu na nepravilan rad nadzornom organu;
- javni tužilac je bio stranka i u isto vrijeme javni organ koji gonjenje vrši u javnom interesu. Zbog toga: 1) njegova je aktivnost usmjerena na postizanje pravilne i zakonite odluke i zakonitog postupanja uopšte, ne na postizanju nepovoljne odluke za okrivljenog u svakom slučaju. Kao državni organ koji učestvuje u postupku javni tužilac je bio dužan da pri utvrđivanju činjeničnog stanja ide na istinito i potpuno utvrđivanje činjenica koje su od važnosti za donošenje zakonite odluke, i da sa jednakom pažnjom ispituje i utvrđuje činjenice na teret i u korist okrivljenog;
- javni tužilac se kod pokretanja odnosno kod održavanja postupka u daljem toku opredjeljivao prema postojanju odnosno nepostojanju zakonskih uslova za vođenje postupka;
- javni tužilac je izjavljivao pravne lijekove (redovne i vanredne) samo ako bi našao da donesena odluka nije zasnovana na zakonu;
- teorijski, javni tužilac je imao pravo upotrebe pravnog lijeka i u korist okrivljenog;
- zbog toga što gonjenje javnog tužioca mora biti objektivno, bilo je moguće njegovo izuzeće;

-
- državni organi i sud, dužni su bili ukazivati pravnu pomoć javnom tužiocu. Javno tužilaštvo je bilo ovlašćeno da od državnih organa i radnih i drugih organizacija zahtijeva da mu dostave spise, kao i određena obavještenja koja su mu potrebna za preduzimanje radnji iz svoje nadležnosti;
 - odnos javnog tužioca i suda je bio odnos nezavisnih organa. Javni tužilac nije mogao izdavati naređenja sudu, koji je nezavisan i sudi po zakonu. Njegovo obraćanje sudu sastojalo se u stavljanju određenih prijedloga i zahtjeva, i eventualno davanju mišljenja i prijedloga po pitanjima (predmetima). Sud je bio obavezan da prijedloge i mišljenja javnog tužioca pribavi ako je to propisano zakonom. Javni tužilac je mogao svoje prijedloge i mišljenja davati i tamo gdje zakonom nije izrično propisano, a sud je mogao tražiti takav prijedlog i mišljenje i kad zakon posebno ne nalaže. Prijedlozi i mišljenja nisu vezali sud, ali je sud bio dužan da donese odluku po stavljenim prijedlozima;
 - rad suda i rad javnog tužilaštva bio je potpuno odvojen. Javni tužilac nije mogao prisustvovati odlučivanju suda. Član javnog tužilaštva nije mogao kao zamjenik ući u sastav sudskog vijeća. Javno tužilaštvo nije imalo pravo nadzora nad radom suda. Obrnuto članovi javnog tužilaštva su bili potpuno nezavisni od suda, oni nisu mogli biti zamijenjeni osobljem suda ni onda kad je tužilaštvo sprečeno da vrši funkciju u pojedinom slučaju.

Dakle, cijeli sudski postupak bio je vezan za određenu ličnost, za razliku od rada organa unutrašnjih poslova koji je prethodio krivičnom postupku, koji je vezana, zbog funkcija otkrivanja i pronalazjenja okrivljenog, za krivično djelo.

Uslovi za pokretanje istrage bili su: postojanje osnovane sumnje da je određeno lice učinilo određeno krivično djelo.

Istraga nije bila nužna prelazna faza za optuženje. Istraga je izostajala u slučaju neposredne optužnice i u slučaju krivičnog djela učinjenog ili otkrivenog na samom glavnom pretresu. Za krivična djela koja se sude po skraćenom postupku, istraga je bila isključena. Istrage nije bilo ni u postupku prema maloljetnicima (zamjenjuje je pripremni postupak).

Istraga se sprovodila bez obzira na to da li se za krivično djelo goni po službenoj dužnosti (i da li je ovlašćeni tužilac javni tužilac ili oštećeni kao tužilac, odnosno da li se za to djelo goni po odobrenju), ili se goni po privatnoj tužbi.

Kao osnovni cilj istrage bilo je označeno prikupljanje dokaza i podataka da bi se moglo ocijeniti da li će tužilac podići optužnicu ili će se obustaviti postupak. Istrazi su dati međutim i drugi ciljevi koji se svode na obezbjeđivanje nesmetanog toka glavnog pretresa, ako do glavnog pretresa dođe, gdje spada prikupljanje dokaza za koje postoji opasnost da se neće moći ponoviti na glavnom pretresu ili bi njihovo izvođenje bilo

skopčano sa teškoćama, i drugi dokazi čije se prikupljanje pokazuje cjelishodnim. Sa ovako određenim ciljem istrage određen je i njen obim. Istraga se obavljala u onom obimu koji je potreban, s obzirom na konkretan slučaj, da se taj cilj postigne, što je istražni sudija cijenio u svakom pojedinačnom slučaju, vodeći računa o potrebama cjelokupnog postupka, prethodnog i glavnog. Istraga nije trebala da bude ni potpuna ni sumarna, već svedena na ono što se u pojedinom slučaju pokazuje potrebnim, pri čemu odlučujuću ulogu igra složenost, a ne težina stvari. Istražni sudija je davao svoju ocjenu o dovoljnosti istrage kad treba da je završi, odnosno neslaganjem sa prijedlogom tužioca da se istraga dopuni i izazivanjem odluke vijeća. Istraga nije trebala da bude takva da se glavni pretres svede na prosto ponavljanje i provjeravanje materijala istrage (pravilno gledano glavni pretres se na to ne bi ni mogao svesti: kontradiktornost glavnog pretresa čini da se ti dokazi i kada se ponavljaju javljaju u sasvim novoj svjetlosti. No istraga nije mogla biti ni takva da zbog nedostatka onoga što je za tok glavnog pretresa neophodno, dovodi do razvlačenja, do čestog i višestrukog prekidanja ili odlaganja glavnog pretresa, i do lošeg presuđenja, uprkos pokušajima da se činjenice koje su po svojoj prirodi morale da se rasprave u istrazi, rasprave na glavnom pretresu.

Iz dva potpuno suprotna razloga praktičnog reda (koji pored toga imaju i određeni politički značaj) istraga je morala biti dovoljna. Ako toga nema, javni tužilac bi ili proizvoljno odustao od gonjenja, da bi kasnije svoju odluku ispravljao zahtjevom za ponavljanje postupka (kad ga po zakonu može koristiti), odnosno zasniva svoju optužnicu na nedovoljnim podacima istrage sa rizikom da u postupku prigovora bude odbijena i postupak obustavljen, i on bude lišen mogućnosti da na glavnom pretresu iznese dalje dokaze u prilog optužbe, ili isto tako proizvoljno izvodi okrivljenog pred sud, iako bi potpunija istraga dovela do obustave postupka, gdje dolazi do oslobađajuće presude, pošto okrivljeni ovakvim postupkom pretrpi neopravdanu i nepotrebnu štetu.

Međutim, način sprovođenja istrage sadržao je jednu stvarnu opasnost, ali sasvim druge vrste; opasnost da se istražni sudija ograniči na prosto registrovanje u procesnoj formi onoga što su otkrili organi unutrašnjih poslova, bez unošenja ikakvog intelektualnog napora da sam otkrije nove elemente analizom postojećeg materijala, i spostvenom aktivnošći doprinese utvrđivanju pravog stanja stvari.⁷⁰

⁷⁰ Vasiljević, Tihomir. 1977. Komentar Zakona o krivičnom postupku. Beograd: Službeni list SFRJ, str. 191.

3.1. Uloga istražnog sudije u istrazi prije donošenja ZKP-a iz 2003. godine

I u periodu prije 2003. godine, tj. prije prelaska na tužilački koncept istrage, istraga se pokretala protiv određenog lica kad postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično djelo. U istrazi su se prikupljali dokazi i podaci koji su potrebni da bi se moglo odlučiti da li će se podići optužnica ili obustaviti postupak, dokazi za koje postoji opasnost da se neće moći ponoviti na glavnom pretresu ili bi njihovo izvođenje bilo otežano, kao i drugi dokazi koji mogu biti od koristi za postupak, a čije se izvođenje, s obzirom na okolnosti slučaja, pokazuje cjelishodnim.

Istraga se sprovodila na zahtjev javnog tužioca, koji se podnosio istražnom sudiji nadležnog suda. Bez zahtjeva ovlaštenog tužioca sud nije mogao odlučiti da se sprovede istraga, ali se istraga mogla pokrenuti samo odlukom suda (rješenjem o sprovođenju istrage ili drugim aktom jednake vrijednosti). Javni tužilac je postavljao zahtjev za sprovođenje istrage, a ne prijedlog, ali taj zahtjev nije vezivao istražnog sudiju, koji se mogao sa njim nesložiti i tražiti odluku vijeća. Ovlašćeni tužilac postavljanjem formalnog zahtjeva imao je pravo na odluku, ali ne i pravo na pozitivnu odluku u smislu zahtjeva. Istražni sudija je donosio rješenje o sprovođenju istrage ako su se stekle zakonske pretpostavke za takvo rješenje. Zahtjev tužbe za sprovođenje istrage značio je za istražnog sudiju *pravo* da istražuje (javni tužilac nije mogao poslije donesenog rješenja da odbaci krivičnu prijavu), i *dužnost* da istražuje: on nije mogao da odbije sprovođenje istrage zbog toga što bi smatrao da istraga ne može dovesti do povoljnih rezultata, ili što smatra da bi bilo bolje da je javni tužilac išao na neposrednu optužnicu, jer su prikupljena obavještenja dovoljna za optužnicu.

Postojala su dva režima neposredne optužnice:

- za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora preko pet godina ili smrtna kazna, i
- za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do pet godina, izuzev ona za koja se sudi u skraćenom postupku, u kome ne postoji optužnica, već optužni prijedlog.⁷¹

Uslovi da bi se podigla neposredna optužnica bili su:

- (1) Da javni tužilac ili oštećeni kao tužilac predloži istražnom sudiji podnošenje optužnice bez istrage. Inicijativa ne može poteći od okrivljenog, od istražnog sudije, niti od vijeća: vijeće koje raspravlja o neslaganju istražnog sudije sa zahtjevom tužioca za sprovođenje istrage, ne može odbiti zahtjev da se istraga sprovede, zbog toga što je moguće koristiti neposrednu optužnicu. Da je okrivljeni prethodno ispitan o krivičnom djelu, on tom prilikom može navesti svoje razloge protiv

⁷¹ čl. 160. ZKP SFRJ

neposredne optužnice. Njegov pristanak se ne traži. Da prikupljeni podaci koji se odnose na krivično djelo i učinioca pružaju dovoljno osnova za podizanje optužnice. To je materijal prikupljen po čl. 151 i 153 ZKP-a SFRJ od strane organa unutrašnjih poslova, obavještenja koja je javni tužilac pribavio od drugih organa, i istražne radnje obavljene prije otpočetog krivičnog postupka po čl. 154 - 156 ZKP SFRJ, podrazumijevajući i materijal o ličnosti okrivljenog ukoliko je obavezan po čl. 172 ZKP-a SFRJ. Kvalitativno i kvantitativno taj bi materijal morao biti jači od onoga potrebnog za donošenje rješenja o sprovođenju istrage. Da se istražni sudija sa tim složi.

- (2) U ovoj odredbi privatnom tužiocu se ne priznaje pravo na neposredno podnošenje optužnog akta, koje je priznato oštećenom kao tužiocu, iako ispunjenje uslova za neposrednu optužnicu ni tu nije isključeno (privatna tužba zasnovana na pismenim dokazima). To se pravo ne bi moglo zasnovati ni na čl. 176. st. 2 ZKP-a SFRJ, prema kome se u pogledu pokretanja krivičnog postupka zbog krivičnih djela za koja se goni na privatnu tužbu, primjenjuju odredbe Zakona o pokretanju istrage po zahtjevu javnog tužioca, jer su u ovom članu tužioci koji imaju pravo na neposrednu optužnicu limitativno nabrojani.
- (3) Javni tužilac u svoj prijedlog da se istraga ne sprovodi, već podnese neposredna optužnica, mora unijeti sve one elemente koje je obavezan unijeti u zahtjev za sprovođenje istrage⁷²: to su elementi na osnovu kojih istražni sudija odlučuje da li će prihvatiti prijedlog, a u slučaju neprihvatanja prijedloga, ovaj se akt po st. 5 smatra kao zahtjev za sprovođenje Istrage. Istražni sudija koji se ne složi sa prijedlogom ne donosi rješenje o odbijanju prijedloga, niti traži rješenje vijeća.
- (4) Svoju saglasnost sa prijedlogom tužioca istražni sudija daje u obliku obavještenja, od čijeg dostavljanja teče rok za podnošenje optužnice. Obavještenje se dostavlja i okrivljenom, da bi znao da istrage neće biti i da bi trebalo da očekuje optužnicu. Pošto se radi o obavještenju, a ne o rješenju, žalba ne dolazi u obzir, ali okrivljeni ima pravo prigovora protiv optužnice, pored ostalog i zbog toga što uslovi za neposrednu optužnicu nisu ispunjeni.
- (5) Posljedica propuštenog roka za podnošenje neposredne optužnice je da tužilac gubi mogućnost podnošenja neposredne optužnice, optužnica gubi smisao odlaganjem podnošenja, jer joj je cilj ubrzanje postupka. Istražni sudija u tom slučaju, uzimajući prijedlog za podnošenje optužnice bez

⁷² čl. 158 st. 3 ZKP SFRJ

istrage, kao zahtjev za donošenje rješenja o sprovođenju istrage, donosi rješenje o tome. Ovakva posljedica propuštanja roka omogućava javnom tužiocu da praktično promijeni svoju odluku.

- (6) Javni tužilac stavlja svoj prijedlog za podizanje optužnice bez istrage umjesto zahtjeva za sprovođenje istrage, i u momentu kad treba taj zahtjev da stavi, ili odustaje od svoga već stavljenog zahtjeva za sprovođenje istrage, prije nego što je rješenje o sprovođenju istrage donijeto (naročito poslije ispitivanja okrivljenog) i zamjenjuje ga prijedlogom za podnošenje neposredne optužnice.
- (7) Kad je zahtjev za sprovođenje istrage pravnosnažno odbijen, javni tužilac nije ovlašćen da protiv istog lica i zbog istog krivičnog djela podnese neposrednu optužnicu.

Druga situacija u kojoj je bilo moguće podnošenje neposredne optužnice je ona kad je za krivično djelo propisana kazna do pet godina zatvora, kada je jedini uslov da prikupljeni podaci koji se odnose na krivično djelo i učinioca pružaju dovoljno osnova za optuženje. Zahtjev da je okrivljeni prethodno ispitan, i da se istražni sudija sa tim složi, se ne postavlja. Neposrednu optužnicu u smislu oštećeni kao tužilac nije moguće podnijeti (u tom stavu on se ne pominje), a ako je podnese ona će se smatrati kao prijedlog za donošenje rješenja o sprovođenju istrage. Javni tužilac uz neposrednu optužnicu dostavlja istražnom sudiji i krivičnu prijavu i sve spise o prikupljenim obavještenjima organa unutrašnjih poslova u smislu čl. 151 i 153 ZKP-a SFRJ. Cilj neposredne optužnice je ubrzanje postupka i u smislu teorijskih zahtjeva prebacivanje težišta postupka na glavni pretres. Ustanova sadrži potencijalnu opasnost iznošenja na glavni pretres, na štetu građana i društva, onih stvari koje bi se u istrazi mogle okončati obustavom. Sve zavisi od pravilnosti ocjene istražnog sudije, u prvom slučaju, odnosno od pravilnosti ocjene javnog tužioca, u drugom slučaju.

U oba slučaja neposredne optužnice, okrivljeni se može prigovorom protiv optužnice boriti protiv neposrednog optuživanja i zahtjevati sprovođenje istrage, navodeći „da je potrebno bolje razjašnjenje stvari da bi se ispitala osnovanost optužnice“. Sud koji odlučuje o prigovoru, ako usvoji ovaj razlog, može vratiti optužnicu tužiocu radi otklanjanja nedostataka, što u konkretnom slučaju znači da zahtijeva sprovođenje istrage.⁷³ Prigovor može biti izjavljen i po drugim osnovima, i sud koji o njemu odlučuje može donijeti i druge odluke po čl. 269 st. 2 ZKP-a SFRJ. No na savjestan rad istražnog sudije i javnog tužioca mnogo više može uticati mogućnost vraćanja takve optužnice prije zakazivanja glavnog pretresa⁷⁴, odnosno vraćanje stvari sa glavnog pretresa radi sprovođenja dopunskih istražnih radnji.⁷⁵

⁷³ čl. 269 st. 2 ZKP SFRJ

⁷⁴ čl. 277 ZKP SFRJ

⁷⁵ čl. 331 ZKP SFRJ

U zahtjevu su se morali naznačiti: lični podaci osumnjičenog, opis djela iz koga proizlaze zakonska obilježja krivičnog djela, zakonski naziv krivičnog djela, okolnosti iz kojih proizlazi osnovanost sumnje i postojeći dokazi. U zahtjevu za sprovođenje istrage moglo se predložiti da se izvide određene okolnosti, da se preduzmu pojedine radnje i da se o izvjesnim pitanjima ispituju određena lica, a moglo se predložiti i da se osumnjičeni pritvori. Javni tužilac je bio obavezan dostaviti istražnom sudiji krivičnu prijavu i sve spise i zapisnike o radnjama koje su preduzete. Istovremeno, javni tužilac je dostavljao istražnom sudiji predmete koji mogu poslužiti kao dokaz ili je morao naznačiti gdje se oni nalaze.

Kada bi istražni sudija primio zahtjev za sprovođenje istrage, razmotrio je spise i ako se složi sa zahtjevom, donosi rješenje o sprovođenju istrage, koje treba da sadrži već pomenute podatke. Rješenje se dostavljalo javnom tužiocu i okrivljenom što čini bitnu razliku od današnjih odredbi ZKP-a gdje se osumnjičeni ne obavještava o tome da se protiv njega sprovodi istraga. Prije donošenja rješenja istražni sudija je saslušavao osumnjičenog, osim ako postoji opasnost od odlaganja, a takođe je mogao, prije nego što odluči o zahtjevu javnog tužioca, pozvati javnog tužioca i osumnjičenog da određenog dana dođu u sud ako je potrebno da se izjasne o okolnostima koje mogu biti od važnosti za odlučivanje o zahtjevu ili ako istražni sudija smatra da bi iz drugih razloga bilo cjelishodno njihovo usmeno izjašnjenje. Ovom prilikom javni tužilac i osumnjičeni mogu stavljati usmeno prijedloge, a javni tužilac može izmjeniti ili dopuniti zahtjev za sprovođenje istrage, a može i predložiti da se postupak sprovede neposredno na osnovu optužnice. U vezi sa pozivanjem, odbranom i saslušanjem osumnjičenog protiv kojeg se zahtjeva sprovođenje istrage primjenjivale su se odredbe ovog zakonika o pozivanju, odbrani i saslušanju okrivljenog. Osumnjičenog je na osnovu poziva istražni sudija poučavao o tome da je dužan da se odazove pozivu i da odmah saopšti svaku promjenu adrese ili namjeru da promjeni boravište, davalo mu se upozorenje na posljedice ako po tome ne postupi. Zatim su se okrivljenom saopštavalo da ima prava da u najkraćem roku, a najkasnije na prvom saslušanju detaljno i na jeziku koji razumije, bude obaviješten o djelu koje mu se stavlja na teret, o prirodi i razlozima optužbe i dokazima koji su protiv njega prikupljeni; da se brani sam ili uz stručnu pomoć branioca koga sam izabere iz reda advokata; da njegovom saslušanju prisustvuje branilac; da u najkraćem mogućem roku bude izveden pred sud i da mu bude suđeno nepristrasno, pravično i u razumnom roku; da mu se osigura dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane; da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da sam ili preko branioca iznosi činjenice i dokaze u svoju korist, da ispituje svjedoke optužbe i zahtijeva da se pod istim uslovima kao svjedoci optužbe, u njegovom prisustvu ispituju svjedoci odbrane; da dobije prevodioca i tumača ako ne razumije i ne govori jezik koji se koristi u postupku; zatim bi bio obaviješten zašto se okrivljuje, osnovi sumnje koji stoje protiv njega, da nije dužan da

iznese svoju odbranu, niti da odgovara na postavljena pitanja, pa će se pozvati da, ako to želi, iznese svoju odbranu.

Protiv rješenja istražnog sudije o sprovođenju istrage okrivljeni se mogao žaliti što nije slučaj u današnjem pozitivnom krivičnoprocesnom pravu u Republici Srpskoj. Ako je rješenje usmeno saopšteno, žalba se tom prilikom mogla izjaviti na zapisnik. Istražni sudija je bio dužan da žalbu odmah dostavi vijeću, koje je bilo dužno da donese odluku u roku od 48 sati. Žalba nije zadržavala izvršenje rješenja. Ako se istražni sudija ne bi složio sa zahtjevom javnog tužioca za sprovođenje istrage, tražio bi da o tome odluči vijeće. Protiv rješenja vijeća okrivljeni, javni tužilac i oštećeni imali su pravo žalbe, koja ne zadržava izvršenje rješenja. Ako je protiv rješenja vijeća žalbu izjavio samo oštećeni, a žalba se usvoji, smatralo se da je oštećeni izjavljivanjem žalbe preuzeo gonjenje.

Pri odlučivanju o zahtjevu za sprovođenje istrage, vijeće nije bilo vezano za pravnu ocjenu djela koju je naveo javni tužilac. Istražni sudija se mogao saglasiti s prijedlogom javnog tužioca da se ne sprovodi istraga ako prikupljeni podaci koji se odnose na krivično djelo i učinioca pružaju dovoljno osnova za podizanje optužnice. Istražni sudija je saglasnot mogao dati samo ako je prethodno saslušao osumnjičenog protiv koga treba da se podigne optužnica. U pogledu pozivanja, odbrane i saslušanja osumnjičenog primjenjivale su se odredbe o pozivanju, odbrani i saslušanju okrivljenog. Obavještenje o saglasnosti istražni sudija je dostavljao javnom tužiocu i osumnjičenom.

Rok za podizanje po tada važećem ZKP-u bio je osam dana. Prijedlog da se ne sprovodi istraga javni tužilac je mogao staviti i poslije podnošenja zahtjeva za sprovođenje istrage dok rješenje o zahtjevu ne bude doneseno. Ako bi istražni sudija smatrao da nisu ispunjeni uslovi za podizanje optužnice bez sprovođenja istrage ili ako javni tužilac ne podigne optužnicu u roku od osam dana, postupalo se kao da je stavljen zahtjev za sprovođenje istrage. Ako je za krivično djelo predviđena kazna zatvora do osam godina, javni tužilac je mogao, mimo predviđenih uslova, podići optužnicu i bez sprovođenja istrage ako prikupljeni podaci koji se odnose na krivično djelo i učinioca pružaju dovoljno osnova za optuženje. Gore navedeno primjenjivalo se i u slučajevima kada se krivično gonjenje preduzima po zahtjevu oštećenog kao tužioca. Uz prijedlog da se ne sprovodi istraga, kao i uz optužnicu, javni tužilac je dostavljao krivičnu prijavu i sve spise i zapisnike o radnjama koje su preduzete, kao i predmete koji mogu poslužiti kao dokaz, ili će naznačiti gdje se oni nalaze.

Istragu je sprovodio istražni sudija nadležnog suda. Dakle tada je istražni sudija bio *dominis litis* istage. Zakonom se moao odrediti jedan sud u kome će se za područje više sudova sprovoditi istraga (istražni centar). Istražni sudija je preduzimao istražne radnje po pravilu samo na području svog suda. Ako je to interes istrage zahtijevao, on

je moga pojedine istražne radnje preduzeti i van područja svog suda, ali je bio dužan da o tome obavijesti sud na čijem području preduzima istražne radnje.

U toku istrage istražni sudija je mogao povjeriti izvršenje pojedinih istražnih radnji, osim ispitivanja okrivljenog, istražnom sudiji suda na čijem području treba preduzeti te radnje, a ako je za područja više sudova određen jedan sud za ukazivanje pravne pomoći - tom sudu. Javni tužilac koji postupa pred sudom kome je povjereno preduzimanje istražne radnje mogao je prisustvovati toj radnji ako nadležni javni tužilac ne izjavi da će on prisustvovati.

Istražni sudija je mogao povjeriti organu unutrašnjih poslova izvršenje naredbe o pretresanju stana ili lica ili o privremenom oduzimanju predmeta, na način predviđen tada važećim zakonom. Na zahtjev ili po odobrenju istražnog sudije, organi unutrašnjih poslova mogli su fotografisati okrivljenog ili uzeti otiske njegovih prstiju, ako je to potrebno za svrhe krivičnog postupka.

Istražni sudija svakog prvostepenog suda mogao je povjeriti izvršenje pojedinih istražnih radnji istražnom sudiji svakog drugog suda, na čijem području treba obaviti istražnu radnju, na cijeloj teritoriji Federacije. Istražni sudija prvostepenog suda višeg ranga mogao je povjeriti izvršenje istražne radnje i istražnom sudiji suda nižeg ranga, i u sjedištu sopstvenog suda, a ako se obraća van svoga područja istražnom sudiji prvostepenog suda istog ili nižeg ranga. Istražni sudija prvostepenog suda nižeg ranga obraćao se istražnom sudiji istog ranga.

Istražni sudija nije mogao povjeriti drugom istražnom sudiji sprovođenje cijele istrage, zadržavajući samo rukovođenje istragom, ni neposredno i zaobilazno, sukcesivnim povjeravanjem ili nabranjanjem u stvari svih istražnih radnji.

Istražni sudija, pod uslovom da je prethodno donio rešenje o sprovođenju istrage, koje ne mora biti pravosnažno, mogao je povjeriti organu unutrašnjih poslova izvršenje svake istražne radnje pod uslovom: a) Da se istraga sprovodi za krivična djela usmjerena na podrivanje ili rušenje ustavnog poretka ili za krivična djela čiji su učiniooci povezani sa inostranstvom, ili za druga krivična djela koja je izvršila grupa ili organizacija. - b) Da je javni tužilac stavio takav prijedlog. Prijedlog javnog tužioca je u svakom slučaju obavezan, ali inicijativa za stavljanje takvog prijedloga može poteći i od istražnog sudije ili organa unutrašnjih poslova koji je radio po čl. 151 ZKP SFRJ, ili sporazumno. - c) Da je takvo povjeravanje neophodno za uspješno sprovođenje istrage, s obzirom na povećanu društvenu opasnost djela.

Kao i kod svakog drugog povjeravanja pojedinih istražnih radnji drugom organu, istražni sudija trebao je da označi te istražne radnje, i činjenice koje smatra da treba tim radnjama utvrditi, odnosno u kome pravcu istražne radnje treba sprovoditi. Istražni sudija je to činio u naredbi kojom povjerava izvršenje istražnih radnji. Označavanje je direktiva za organ unutrašnjih poslova, fiksiranje ovlašćenja, da organ zna u kojim se granicama može kretati, i radi izbjegavanja kasnijeg spora da li se

kretao u datim granicama (van tih granica organ je mogao ići samo u okviru čl. 164 ZKP-a SFRJ). Stvar je ocjene istražnog sudije da li će povjeriti izvršenje pojedinih istražnih radnji organu unutrašnjih poslova, i kad su ispunjeni svi uslovi iz st. 4 ZKP-a SFRJ. U svakom slučaju on može te radnje obavljati i sam. Organ unutrašnjih poslova kome se izvršenje istražnih radnji povjerava ne mora biti sa područja suda koji vrši povjeravanje.

Istražni sudija koji se sa prijedlogom ne složi, ne može ga odbiti, već mora tražiti odluku vijeća, koje donosi odluku u roku od 24 časa od prijema akta javnog tužioca o neslaganju. Protiv rješenja vijeća žalba nije bila dopuštena.⁷⁶

Naredba kojom se pojedine istražne radnje povjeravaju organu unutrašnjih poslova, je bila naredba kojom se upravlja postupkom koju istražni sudija može u svako doba povući i sam preuzeti dalje izvođenje procesnih radnji. Istražni sudija cijeni pravilnost i potpunost istražnih radnji koje je obavio organ unutrašnjih poslova, i može sam preduzeti otklanjanje zapaženih nedostataka ili vratiti organu unutrašnjih poslova da ih on otkloni. On može te radnje ako je potrebno i ponoviti.

Zamoljeni organ cijeni zakonitost istražne radnje koju treba da izvrši i svoju nadležnost, ali nema ovlašćenja da cijeni cjelishodnost radnje. Sprovodeći radnju zamoljeni organ se pridržava čl. 156 ZKP-a SFRJ.

Bilo je pravilo da izvršenju istražne radnje prisustvuje javni tužilac koji postupa pred sudom kome je povjereno izvršenje istražne radnje, a nadležni javni tužilac samo ako je unaprijed postavio takav zahtjev (moljeni sudija ga ne obavještava o preduzimanju radnje).

Naredbu o pretresanju stana ili lica, ili o privremenom oduzimanju predmeta donosi u toku istrage istražni sudija, a organima unutrašnjih poslova može povjeriti samo izvršenje naredbe, uvijek kad mu izgleda cjelishodno, bez ikakvih posebnih uslova ili ograničenja. Istražni sudija to u praksi čini uvijek, sem u slučaju privremenog oduzimanja predmeta, kad očekuje da će predmeti biti izdati dobrovoljno, tj. bez potrebe pretresanja ili upotrebe sile.⁷⁷

Istražni sudija kome je povjereno izvršenje pojedinih istražnih radnji preduzimao je po potrebi i druge istražne radnje koje sa ovim stoje u vezi ili iz njih proističu. Takođe, ako istražni sudija kome je povjereno preduzimanje pojedinih istražnih radnji nije za to nadležan, dostavljao je predmet nadležnom sudu i o tome obavještavao istražnog sudiju koji mu je predmet dostavio.

Istraga se vodila samo u pogledu onog krivičnog djela i protiv onog okrivljenog na koje se odnosi rješenje o sprovođenju istrage. Ako bi se u toku istrage pokazalo da postupak treba proširiti na koje drugo krivično djelo ili protiv drugog lica, istražni

⁷⁶ čl. 394 st. 2 ZKP SFRJ

⁷⁷ Vasiljević, Tihomir. 1977. Komentar Zakona o krivičnom postupku. Beograd: Službeni list SFRJ, str. 199.

sudija bi o tome obavještavao javnog tužioca. U takvom slučaju mogu se preduzeti istražne radnje koje ne trpe odlaganje, ali o svemu što je preduzeto mora se obavjestiti javni tužilac.

Poslije donošenja rješenja o sprovođenju istrage, istražni sudija je i bez prijedloga stranaka preduzima radnje za koje smatra da su potrebne za uspješno vođenje postupka. Stranke i oštećeni su mogli u toku istrage stavljati istražnom sudiji prijedloge da se preduzmu pojedine radnje. Ako se istražni sudija ne bi složio s prijedlogom javnog tužioca da se preduzme pojedina istražna radnja, zatražio bi da o tome odluči vijeće. Stranke i oštećeni mogli su prijedloge stavljati i istražnom sudiji kome je povjereno preduzimanje pojedinih istražnih radnji. Ako se istražni sudija ne bi složio s prijedlogom, obavijestio bi o tome predlagača, koji je prijedlog mogao ponovo staviti istražnom sudiji nadležnog suda. Ispitivanje okrivljenog se moglo obaviti samo u prisustvu javnog tužioca.

Oštećeni kao tužilac, privatni tužilac, branilac i saokrivljeni koji je saslušan i njegov branilac mogli su prisustvovati saslušanju okrivljenog.

Tužilac, oštećeni, okrivljeni i branilac mogli prisustvovati uviđaju i ispitivanju vještaka.

Tužilac i branilac su mogli prisustvovati pretresanju stana.

Saslušanju svjedoka mogli su da prisustvuju tužilac, okrivljeni, branilac i oštećeni.

Istražni sudija je bio dužan da na pogodan način obavijesti tužioca, branioca, oštećenog i okrivljenog o vremenu i mjestu izvršenja istražnih radnji kojima oni mogu prisustvovati, osim kad postoji opasnost od odlaganja. Ako okrivljeni ima branioca, istražni sudija je, po pravilu, obavještavao samo branioca. Ako je okrivljeni u pritvoru, a istražna radnja se preduzima van sjedišta suda, istražni sudija je odlučivao da li je potrebno prisustvo okrivljenog. Ako lice kome je upućeno obavještenje o istražnoj radnji nije prisutno, radnja se mogla preduzeti i u njegovom odsustvu. Ako na ročište za saslušanje okrivljenog ne dođe javni tužilac ili lice koje ga zastupa, saslušanje bi se odložilo, osim ako bi istekao predviđeni rok. O nedolasku javnog tužioca ili lica koje ga zastupa, istražni sudija je obavještavao nadležnog javnog tužioca. Lica koja prisustvuju istražnim radnjama mogla su predložiti istražnom sudiji da radi razjašnjenja stvari postavi određena pitanja okrivljenom, svjedoku ili vještaku, a po dozvoli istražnog sudije mogli su postavljati pitanja i neposredno. Ova lica su imala prava da zahtjevaju da se u zapisnik unesu i njihove primjedbe u pogledu preduzimanja pojedinih radnji, a mogu i predlagati izvođenje pojedinih dokaza. Radi razjašnjenja pojedinih tehničkih ili drugih stručnih pitanja koja se postavljaju u vezi s pribavljenim dokazima ili prilikom saslušanja okrivljenog ili preduzimanja drugih istražnih radnji, istražni sudija je mogao zatražiti od lica odgovarajuće struke da mu o tim pitanjima da potrebna objašnjenja. Ako su prilikom davanja objašnjenja stranke

prisutne, one su mogle tražiti da to lice pruži bliža objašnjenja. U slučaju potrebe, istražni sudija je mogao tražiti objašnjenja i od odgovarajuće stručne ustanove.

Istražni sudija bi rješenjem prekinuo istragu ako kod okrivljenog poslije izvršenog krivičnog djela nastupi duševno oboljenje ili duševna poremećenost ili kakva druga teška bolest zbog koje ne može učestvovati u postupku ili se pojave okolnosti koje privremeno sprječavaju gonjenje (ako nema prijedloga ili odobrenja za gonjenje ili zahtjeva ovlašćenog tužioca). Ako se ne zna boravište okrivljenog, istraga se mogla prekinuti, ali ako je okrivljeni u bjekstvu, ili inače nije dostižan državnim organima, istraga bi se prekinula samo na prijedlog javnog tužioca, ako se postupak vodi po njegovom zahtjevu. Prije nego što se istraga prekine, bilo je potrebno da se prikupe svi dokazi o krivičnom djelu okrivljenog do kojih se može doći. Kad prestanu smetnje koje su prouzrokovale prekid, istražni sudija bi nastavio istragu.

Istražni sudija obustavlja rješenjem istragu kad javni tužilac u toku istrage ili po završenoj istrazi izjavi da odustaje od gonjenja. O obustavljanju istrage istražni sudija je bio u obavezi da u roku od osam dana sačini obavještenje.

Istragu bi rješenjem obustavilo vijeće kad odlučuje o bilo kom pitanju u toku istrage u sljedećim slučajevima:

- 1) ako djelo koje se stavlja na teret okrivljenom nije krivično djelo, a nema uslova za primjenu mjera bezbjednosti;
- 2) ako je nastupila zastarjelost krivičnog gonjenja ili je djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, ili ako postoje druge okolnosti koje trajno isključuju gonjenje;
- 3) ako nema dokaza da je okrivljeni učinio krivično djelo.

Ako istražni sudija nađe da postoje razlozi za obustavljanje istrage obavještava o tome javnog tužioca. Ako javni tužilac u roku od osam dana ne obavjesti istražnog sudiju da odustaje od gonjenja, istražni sudija će zatražiti da vijeće odluči o obustavljanju istrage. Rješenje o obustavljanju istrage dostavljalo se javnom tužiocu, oštećenom i okrivljenom, koji bi se odmah pustio na slobodu ako je u pritvoru. Protiv ovog rješenja javni tužilac i oštećeni imali su pravo žalbe. Ako je protiv rješenja o obustavljanju istrage žalbu izjavio samo oštećeni, a žalba se uvaži, smatralo se da je oštećeni izjavom žalbe preuzeo gonjenje, a ako utvrdi da postoje samo privremene smetnje za gonjenje okrivljenog vijeće bi rješenjem prekinulo istragu. Kad prestanu razlozi koji su doveli do prekida, istražni sudija bi nastavio istragu. Istražni sudija je prije završene istrage pribavljao podatke o okrivljenom, ako nedostaju ili ih treba provjeriti, kao i podatke o ranijim osudama okrivljenog, a ako okrivljeni još izdržava kaznu ili drugu sankciju koja je vezana za lišenje slobode - podatke o njegovom ponašanju za vrijeme izdržavanja kazne ili druge sankcije. Po potrebi, istražni sudija je pribavljao podatke o ranijem životu okrivljenog i o prilikama u kojima živi, kao i o drugim okolnostima koje se tiču njegove ličnosti. Istražni sudija je mogao odrediti

medicinske preglede ili psihološka ispitivanja okrivljenog kad je potrebno da se dopune podaci o ličnosti okrivljenog. Ako bi postojali uslovi za izricanje jedinstvene kazne kojom bi se obuhvatile i kazne iz ranijih presuda, odnosno rješenja o kažnjavanju, istražni sudija bi zatražio spise predmeta u kojima su izrečene ove odluke, ili ovjerene prepise tih pravnosnažnih odluka. Ako bi istražni sudija prije završene istrage našao da je u interesu postupka da se stranke i branilac upoznaju s važnim dokazima prikupljenim u istrazi, obavijestio bi ih da u određenom roku mogu razgledati predmete i spise koji se odnose na te dokaze i da mogu staviti svoje prijedloge za izvođenje novih dokaza. Kad bi istekao određeni rok ili ako ne usvoji prijedlog za izvođenje dokaza, istražni sudija će postupiti tako što će okončati istragu.

Istražni sudija je završavao istragu kad nađe da je stanje stvari u istrazi dovoljno razjašnjeno, po završenoj istrazi dostavljao je spise javnom tužiocu, koji je bio dužan da u roku od petnaest dana stavi prijedlog da se istraga dopuni ili da podigne optužnicu ili da da izjavu da odustaje od gonjenja. Ovaj rok je vijeće moglo produžiti na prijedlog javnog tužioca, najduže za još petnaest dana. Ako istražni sudija ne prihvati prijedlog javnog tužioca o dopuni istrage, zatražio bi da o tome odluči vijeće. Ako vijeće odbije prijedlog javnog tužioca, navedeni rok počinje da teče od dana kad je javnom tužiocu saopštena odluka vijeća. Ako javni tužilac ne postupi u predviđenom roku, bio je dužan da o razlozima obavijesti višeg javnog tužioca, a ako se istraga ne završi u roku od šest mjeseci, istražni sudija je bio dužan da obavijesti predsjednika suda o razlozima zbog kojih istraga nije okončana, koji je mogao preduzeti mjere da se istraga okonča.

Oštećeni kao tužilac i privatni tužilac mogli su istražnom sudiji nadležnog suda podnijeti zahtjev da sprovede istragu, odnosno prijedlog da istragu dopuni. U toku istrage oni su mogli istražnom sudiji stavljati i druge prijedloge. U pogledu pokretanja, sprovođenja, prekida i obustave istrage, shodno su se primjenjivale odredbe Zakona o krivičnom postupku koje su se odnosile na pokretanje i vođenje istrage po zahtjevu javnog tužioca. Kada bi istražni sudija našao da je istraga završena, obavijestio bi o tome oštećenog kao tužioca ili privatnog tužioca i upozorio ih da u roku od petnaest dana treba da podnesu optužnicu, odnosno privatnu tužbu, a ako to ne učine, smatralo bi se da su odustali od gonjenja, pa bi se postupak rješenjem obustavio. Ovakvo upozorenje istražni sudija je bio dužan da da i kad vijeće odbije prijedlog oštećenog kao tužioca ili privatnog tužioca za dopunu istrage zato što smatra da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno.

Ako je istražnom sudiji potrebna pomoć organa unutrašnjih poslova (kriminalističko-tehnička i dr.) ili drugih državnih organa u vezi sa sprovođenjem istrage, oni su bili dužni da mu na njegov zahtjev tu pomoć pruže. Na zahtjev istražnog sudije, preduzeće ili drugo pravno lice je bilo dužno da pruži pomoć za preduzimanje istražne radnje koja ne trpi odlaganje.

Ako to zahtjevaju interesi morala, javnog poretka, nacionalne bezbjednosti, interesi zaštite maloljetnika ili privatnog života učesnika u postupku, ili kada je to neophodno s obzirom na posebne okolnosti zbog kojih bi javnost mogla da povredi interese pravde, službeno lice koje preuzima istražnu radnju je moglo narediti licima koja saslušava, odnosno ispituje ili koja prisustvuju istražnim radnjama ili razgledaju spise istrage da čuvaju kao tajnu određene činjenice ili podatke koje su tom prilikom saznala i ukazaće im da odavanje tajne predstavlja krivično djelo. Ova naredba unosila se u zapisnik o istražnoj radnji, odnosno bilježila se na spisima koji se razgledaju, uz potpis lica koje je upozoreno.

Kad je vijeće odlučivalo u toku istrage, mogla su se zatražiti potrebna objašnjenja od istražnog sudije, stranaka i branioca i moglo ih je pozvati da usmeno izlože svoje stavove na sjednici vijeća. Istražni sudija je mogao kazniti novčanom kaznom svako lice koje za vrijeme preuzimanja istražne radnje i poslije opomene narušava red. Ako učešće takvog lica nije neophodno, ono je moglo biti udaljeno sa mjesta gde se preuzima ta radnja, a okrivljeni nije mogao biti kažnjen novčanom kaznom.

3.2. Uloga tužioca u istrazi

Uloga tužioca u novom sistemu krivičnog postupka jedna je od najznačajnijih novina novih Zakona o krivičnom postupku u BiH. Ta nova uloga tužioca u krivičnom postupku proizilazi prevashodno iz adversarnog sistema krivične procedure koja daje snažan pečat novom Zakonu o krivičnom postupku i u velikoj mjeri približava ulogu tužioca ulozi kakvu tužilac ima u sistemu krivične procedure koja postoji u anglosaksonskim zemljama. Ono što daje „adversarni pečat“ čitavom novom sistemu krivičnog postupka jeste postavka krivičnog postupka kao svojevrsne „krivične parnice“ sa snažno naglašenom akuzatornošću svake faze krivičnog postupka, u kojoj je tužilac jedna od stranaka u postupku, sa ovlašćenjima da goni učinioce krivičnih djela, pri čemu mu zakonodavac prepušta nadležnost i daje odgovornost za cjelokupan postupak otkrivanja i rasvjetljavanja krivičnih djela, na taj način što istražni postupak u cijelosti stavlja u ovlaštenje i dužnost tužioca, ograničavajući sudsku intervenciju u istražnom postupku samo na slučajeve u kojima istraga, odnosno pojedine radnje i mjere koje se sprovode u istražnom postupku proizvode ili mogu da proizvedu takve posljedice kojima mogu biti narušena ili ograničena neka od osnovnih ljudskih prava i sloboda građana. U skladu sa ovom osnovnom intencijom novih zakona o krivičnom postupku, zakonodavac svim dokazima pribavljenim od strane tužioca ili ovlaštenih službenih lica koja rade po njegovom nalogu ili ovlaštenju, u toku istražnog postupka, daje validnu dokaznu snagu, pod uslovom da su takvi dokazi pribavljeni na zakonit

način, odnosno u skladu sa odredbama zakona o krivičnom postupku.⁷⁸ Uloga, odnosno prava i ovlaštenja tužioca u istražnom postupku određena je prvenstveno članovima 35 ZKP-a BIH i ZKP-a BD, te 43. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske odnosno članom 45 ZKP-a FBIH, iz kojeg jasno proizilazi da je osnovna uloga tužioca u krivičnom postupku otkrivanje krivičnih djela i otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela. Kada se posmatra ova osnovna uloga tužioca u krivičnom postupku vidi se da se ona ostvaruje u nekoliko različitih faza krivičnog postupka, a koje proizilaze iz člana 35 ZKP-a BIH i ZKP-a BD, te 43. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske odnosno člana 45 ZKP-a FBIH., koje odredbe upravo ukazuju na način, ovlaštenja i obim prava i dužnosti tužioca u čitavom krivičnom postupku, od saznanja da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo pa do postupka po pravnim lijekovima. Upravo iz navedenih članova proizilazi da je osnovna faza i polje djelatnosti tužioca u krivičnom postupku, koja ujedno predstavlja i početnu djelatnost tužioca, pa time i *condicio sine qua non* svih drugih faza krivičnog postupka istražni postupak. Uloga tužioca u istražnom postupku, posebno je određena članom 216 ZKP-a BIH; RS; BD odnosno članom 231 ZKP-a FBIH, iz kojeg je jasno vidljivo da je tužilac subjekt koji odlučuje o postojanju osnova sumnje kao osnova na osnovu kojeg se sprovodi istražni postupak, dok je članom 217 ZKP-a BIH i BD, članom 225 ZKP-a RS, odnosno članom 232 ZKP-a FBIH određeno koje radnje tužilac može da preduzme u toku istrage.⁷⁹

Osnovni cilj krivičnog postupka je utvrđivanje istine. Treba priznati da je najpogodnije vrijeme za obavljanje toga posla prije glavnog pretresa, jer, ono što je utvrdila policija ili tužilac često ima veću stvarnu vrijednost od materijala koji je kasnije ustanovljen u sudnici.⁸⁰ S druge strane, jedna od važnijih osobenosti savremene nauke krivičnog procesnog prava, a time i savremenog krivičnoprocesnog zakonodavstva čija rješenja prate tendencije nauke, jeste zahtjev za efikasnošću krivičnog pravosuđa.⁸¹

Pitanje efikanosti krivičnog postupka, odnosno postupanja, jeste pitanje koje je oduvijek, a naročito zadnju deceniju, privlačilo pažnju ne samo naučne i stručne javnosti, nego i javnosti uopšte.

Zahtjev za efikanosti krivičnog postupka, kako to smatra profesor Bejatović⁸², je postao jedan od važnijih osobenosti savremene nauke krivičnog prava, a time i

⁷⁸ Tegeltija, Milan. et al. 2006. Istražni postupak, modul 1. Sarajevo: Visok sudski i tužilački sajet Bosne i Hercegovine, str. 11.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Grubač, Momčilo. 1984. Racionalizacija krivičnog postupka uprošćavanjem procesnih formi, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, god. XVIII, br. 1-3, str. 289.

⁸¹ Bejatović, Stanko. 2010. Reforma krivičnoprocesnog zakonodavstva Srbije i efikasnost krivičnog pravosuđa, Reforma krivičnog pravosuđa. Niš: Tematski zbornik radova. str. 2.

⁸² Bejatović, Stanko. 2009. Efikanost postupanja u krivičnim stvarima kao prioritetan zadatak reforme krivičnoprocesnog zakonodavstva, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 3/09. str. 24.

savremenog krivičnoprocesnog zakonodavstva čija rješenja prate tendencija nauke.⁸³ On je, sasvim opravdano, jedan od međunarodnih pravnih standarda ove oblasti kao cjeline.⁸⁴

Savremenu nauku krivičnog procesnog prava, kao i savremenu nauku krivičnog prava uopšte karakterišu tri veoma važne osobenosti. To su njena dinamičnost, znatan stepen univerzalnosti i njen sve veći uticaj na zakonodavna rješenja konkretne zemlje bez obzira na njene nacionalne i druge specifičnosti.⁸⁵

Javni tužilac je stranka u krivičnom postupku i vrši nadležnosti javnog tužilaštva. Prije svega, javni tužilac u krivičnom postupku nastupa u dvostrukoj ulozi; u ulozi stranke u krivičnom postupku, ravnopravne sa okrivljenim kao strankom u krivičnom postupku, a javlja se i u ulozi državnog organa zaduženog da u krivičnom postupku zastupa državne (društvene) interese koji su usmjereni ka utvrđivanju istine, odnosno načelu da niko nevin ne bude osuđen i da se krivcu izrekne krivična sankcija.

Tužilac je stranka u krivičnom postupku, ali i državni organ, sa zadatkom da goni učinioce krivičnih djela. Određena prava i dužnosti tužilac ima i u drugim sudskim postupcima (parničnom, prekršajnom i upravnom), mada se i u samom krivičnom postupku njegova aktivnost ne iscrpljuje samo u istraživanju i gonjenju krivičnih djela.

Ustanovljenje, djelokrug i unutrašnja organizacija tužilaštava u BiH propisani su zakonima o tužilaštvu. Tužilaštvo BiH je samostalan i poseban organ BiH, osnovan u cilju osiguranja efikasnog ostvarivanja nadležnosti države BiH, kao i poštovanja ljudskih prava i zakonitosti na njenoj teritoriji. U okviru svojih nadležnosti, tužilaštva štite ostvarivanje ljudskih prava i građanskih sloboda garantovanih ustavom, kao i prava i interese pravnih lica u skladu sa zakonom, te obezbjeđuju ustavnost i zakonitost.

Tužilaštva imaju pravo i dužnost da, u okviru ostvarivanja svojih funkcija, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev, izvještavaju najviše državne organe o primjeni krivičnog zakona, kao i o svom radu. Isto tako, tužilaštva putem sredstava informisanja i na drugi način obavještavaju javnost o stanju kriminaliteta na svom području. U granicama svojih zakonom određenih nadležnosti i u skladu s interesima postupka, tužilaštva mogu obavještavati javnost i o pojedinim predmetima u kojima postupaju, ako su te informacije od javnog interesa. Prilikom obavještavanja javnosti, tužilaštvo se rukovodi interesima pravde, imajući na umu standarde propisane članom

⁸³ Bejatović, Stanko. 2008. Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava i krivičnoprocesno zakonodavstvo Srbije, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br 3/08.

⁸⁴ Bejatović, Stanko. 2015. Efikasnost krivičnog postupka kao međunarodni pravni standard i reforma krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije (norma i praksa). Beograd: Nauka, bezbednost i policija - Žurnal za kriminalistiku i pravo, str. 28.

⁸⁵ Bejatović, Stanko. 2009. Međunarodni pravni standardi u oblasti krivičnog procesnog prava i način njihove implementacije u Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije, Zakonodani postupak i Kazneno zakonodavstvo. Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str. 75.

6 stav 1 EKLJP. Takođe, tužilaštva prate i proučavaju probleme iz prakse tužilaštava koji su od značaja za primjenu krivičnog zakona.⁸⁶

Od značaja je i ovlašćenje tužilaštava da zahtijevaju odlaganje, odnosno prekidanje izvršenja izvršne sudske odluke ili odluke donesene u upravnom ili drugom postupku kada zaključe da zbog kršenja zakona ili međunarodnog ugovora postoje za to ozbiljniji razlozi, te ako bi izvršenjem odluke mogle nastupiti neotklonjive štetne posljedice. Zahtjev za odlaganje, odnosno prekid izvršenja podnosi tužilac koji je ovlašćen da uloži pravno sredstvo protiv te odluke, a zahtjev se podnosi sudu ili drugom organu nadležnom za odobrenje izvršenja, a ako je izvršenje u toku – onda sudu ili drugom organu nadležnom za izvršenje. Odlaganje, odnosno prekid izvršenja odluke traje do donošenja odluke o pravnom sredstvu nadležnog tužioca. Odluka o odlaganju, odnosno prekidu izvršenja prestaje da važi ako tužilac u roku od 30 dana ne upotrijebi pravno sredstvo.

U pogledu svoje pravne prirode, tužilaštvo se razlikuje od suda, jer ne vrši sudsku funkciju i nije, kao sud, nezavisan organ. Tužilaštvo je nezavisno od policije i sudova i nijedan državni organ, institucija ili pojedinac nemaju pravo da naređuju ili na bilo koji način utiču na tužilaštvo u vršenju njegove funkcije. Sud je u zakonu definisan kao samostalni i nezavisni organ, a tužilaštvo kao samostalni državni organ. Funkcija tužilaštva u suštini je upravna, ali tužilaštvo nije organ opšte uprave, već poseban upravni organ koji postupa u oblasti pravosuđa u sprovođenju pravosudne upravne funkcije,⁸⁷ koji saraduje sa sudom, podjednako odvojen od suda i od uprave.⁸⁸ Može se reći da je tužilaštvo, po svojoj prirodi, *poseban upravno - pravosudni državni organ*. Tužilac ima specifičnu pravnu prirodu i zbog još jedne okolnosti: on je istovremeno i stranka u postupku i državni organ.⁸⁹

Kao *stranka u postupku* (član 20 tačka f)), tužilac ima približno ista ovlašćenja kao i suprotna stranka (osumnjicheni, odnosno optuženi), što je u skladu sa zakonskim rješenjima o jednakom položaju stranaka u postupku. Uloga tužioca je u direktnoj vezi sa primjenom načela akuzatornosti, po kome se krivični postupak može pokrenuti i provesti samo po zahtjevu tužioca. Da bi se ostvarili preduslovi za pokretanje i sprovođenje krivičnog postupka, potrebno je raspolagati saznanjima i dokazima o postojanju krivičnog djela i njegovog učinioca, do čega tužilac dolazi postupanjem u skladu sa svojim pravima i dužnostima na njegovom otkrivanju.

⁸⁶ Simović, Miodrag. 2005. Krivično procesno pravo. Bihać: Pravni fakultet.

⁸⁷ Prema svemu, tužilaštvo je državni organ posebne vrste, u kome se isprepliću elementi izvršne (upravne) i sudske vlasti.

⁸⁸ Vasiljević, Tihomir. 1977. Komentar Zakona o krivičnom postupku. Beograd: Službeni list SFRJ, str. 131.

⁸⁹ Grubač, Momčilo. 2004. Krivično procesno pravo, Uvod i procesni subjekti. Beograd: Službeni glasnik Republike Srbije. str. 162.

U funkciji državnog organa (kada njegova aktivnost treba da se odlikuje objektivnošću i nepristrasnošću), tužilac djeluje radi postizanja pravilne i zakonite odluke i sprovođenja zakonitog postupka uopšte, opredjeljujući se, pri pokretanju, odnosno održavanju postupka, prema postojanju, odnosno nepostojanju zakonskih uslova za vođenje postupka. U tom kontekstu, tužilac je ovlašćen da izjavljuje redovne i vanredne pravne lijekove (ako smatra da je donesena odluka nepravilna ili da nije zasnovana na zakonu), kao i da upotrebljava pravne lijekove u korist optuženog. Obaveza tužioca na objektivno i nepristrasno gonjenje, ima za posljedicu mogućnost njegovog izuzimanja, da u slučaju negativnog ishoda postupka ne bi plaćao troškove, niti naknadu štete protivnoj stranci itd.

Osnovno pravo i osnovna dužnost tužioca je otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela koja su u nadležnosti suda. Odgovornost tužioca za otkrivanje krivičnih djela, a ne samo za njihovo gonjenje i procesuiranje, podrazumijeva obavezu njegovog angažovanja već u ranoj fazi krivičnog postupka. Obaveze tužioca su da:

*Odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlašćenih službenih lica vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza.*⁹⁰

Sprovede istragu u skladu sa zakonom. Istraga će se sprovesti u dva slučaja: prvo, kad postoje osnovi sumnje da je krivično djelo učinjeno i, drugo, kad postoji rješenje suda o ponavljanju krivičnog postupka .

Daje imunitet u skladu sa zakonom. Pod uslovima koje propisuje član 84, svjedok ima pravo da ne odgovara na pitanja - ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju. Svjedok, ipak, može odgovoriti na takva pitanja, ukoliko mu se odlukom tužioca da imunitet od krivičnog gonjenja. Kad mu se dodijeli imunitet, svjedok ne može biti krivično gonjen, osim u slučaju davanja lažnog iskaza.

Zahtijeva dostavljanje informacija od strane državnih organa, preduzeća, pravnih i fizičkih lica u BiH. Pružanje ovakvog vida službene saradnje se obavlja bez naknade.

Izdaje pozive i naredbe i predlaže izdavanje poziva i naredbi u skladu sa zakonom. Sve pozive osumnjičenom do podizanja optužnice upućuje tužilac. Kad su u pitanju naredbe, neke *samostalno izdaje tužilac* ili *tužilac predlaže izdavanje naredbi*.

Naredi ovlašćenom službenom licu da izvrši naredbu izdatu od strane suda u skladu sa zakonom. Riječ je o ostvarenju prava i dužnosti tužioca koje se odnose na rukovođenje i nadzor nad istragom, te o upravljanju aktivnostima ovlašćenih službenih lica vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza.

⁹⁰ Tegeltija, Milan. 2005. Tužilačka istraga. Banja Luka: Bezbjednost, policija i građani, br. 1/05, str. 162.

Predlaže izdavanje kaznenog naloga. Tužilac ima pravo, da u optužnici od suda zatraži izdavanje kaznenog naloga u kojem bi se optuženom odredila krivičnopravna sankcija ili mjera bez provođenja glavnog pretresa.

Podiže i zastupa optužnicu pred sudom. Na osnovu postojanja dovoljno dokaza iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, tužilac će pripremiti i uputiti optužnicu sudiji za prethodno saslušanje.

Podnosi pravne lijekove. Tužilac je jedini ovlašćen da podnese žalbu kako na štetu, tako i u korist optuženog što proizilazi iz njegove dvojne uloge: kao stranke u postupku i državnog organa.

Obavlja i druge poslove određene zakonom (npr. zahtijeva od sudije za maloljetnike pokretanje pripremnog postupka; zahtijeva međunarodnu pravnu pomoć preko nadležnog ministarstva BiH, itd.

Opšta je obaveza svih organa koji učestvuju u istrazi da o svakoj preduzetoj radnji obavijeste tužioca i da postupe po svakom njegovom zahtjevu. Takvo zakonsko rješenje je saglasno osnovnim pravima i dužnostima tužioca koje su usmjerene na otkrivanje i gonjenje učinilaca krivičnih djela. Tako, na primjer, ako ovlašćena službena lica bez sudske naredbe i bez svjedoka izvrše pretresanje stana, druge prostorije ili lica, dužna su odmah podnijeti izvještaj tužiocu u kome će navesti razloge pretresanja; ista obaveza odnosi se i na privremeno oduzimanje predmeta bez naredbe i privremeno oduzimanje imovine radi obezbjeđenja i sl.

Dakle, najveće izmjene, u odnosu na raniji krivični postupak, sastoje se u izmijenjenoj ulozi subjekata krivičnog postupka. Tako se, po novim zakonima o - krivičnom postupku koji se primjenjuju u BiH, krivični postupak može pokrenuti i provesti samo po zahtjevu nadležnog tužioca (princip akuzatornosti). Isto tako, tužilac je sada odgovoran, pored obaveze gonjenja učinilaca krivičnih djela, i za otkrivanje samih krivičnih djela. Nadalje, s obzirom na činjenicu da zakon uspostavlja osnove sumnje kao neophodni osnov za pokretanje istrage, za koju je isključivo nadležan tužilac, uspostavlja se i novi odnos između tužioca i ovlašćenih službenih lica koji su nosioci aktivnosti na pronalaženju osumnjičenog i prikupljanju izjava i dokaza.

Iako je nadležnost za provođenje istražnog postupka u cijelosti data tužiocu, koji neka od svojih ovlašćenja može prenijeti na ovlašćena službena lica, ta lica moraju djelovati pod njegovim rukovođenjem i nadzorom. Tako je tužilac od početka, tj. od samog otkrivanja krivičnog djela, u situaciji da usmjerava istražni postupak i obezbjeđuje zakonitost pribavljanja dokaza, što mu omogućava efikasno podizanje optužnice i njeno zastupanje na glavnom pretresu. Izmijenjenom ulogom tužioca, izmijenila su se i ovlašćenja ovlašćenih službenih lica u istražnom postupku u pogledu validnosti dokaza koje pribave, naravno ako su ti dokazi pribavljeni u skladu sa zakonom, čime je ojačan i položaj tih lica u tom postupku.

Tužilac ima obavezu da dokaže krivicu osumnjičenog. Treba temeljno pripremiti predmet za suđenje, imati teoriju kojom objašnjava slučaj i biti u stanju predvidjeti na koji će se način braniti optuženi. Ukoliko zaključi da nema dovoljno dokaza ili da dalje krivično gonjenje nije pravedno, treba povući optužnicu ili odustati od optužnice.

Ovlašćenja tužioca u istrazi uključuju: identifikacija osumnjičenog; pozivanje i ispitivanje osumnjičenog; uviđaj; vještačenje; nalog policiji ili drugim organima da prikupe dokaze ili informacije; davanje imuniteta svjedoku; zahtijevanje posebnih istražnih radnji; upućivanje poziva fizičkim i pravnim licima; traženje sudskih naloga; mogućnost da naloži policiji i drugim ovlaštenim licima da izvrše sudske naloge; pripremanje optužnice i njeno podnošenje sudu; pregovori sa odbranom o nagodbi o priznanja krivice u zamjenu za blažu kaznu; izvođenje dokaza pred sudom i sl.

Istraga se okončava kad tužilac nađe da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica. Svi dokazi koji idu u korist osumnjičenom u toku istrage, moraju se dati na uvid odbrani. Ovo pravo se braniocu može uskratiti ako je riječ o spisima i predmetima čije bi otkrivanje moglo dovesti u opasnost cilj istrage.

3.3. Uloga policijskih organa u istrazi

Analitički i u pravnim školama, „krivični postupak“ je često podijeljen na dva dijela, istražni i „adjudicatory“ stadijum. U istražnoj fazi, primarni akteri u „drami“ su policajci i oni na koje se sumnja da su počinili krivično djelo. Ovo je „policajci i provalnici“ faza postupka.

„Adjudicatory“ faza počinje kada se vlada obavezuje za dovođenje osumnjičenog na suđenje za njegovu navedenu krivičnu radnju. U ovom stadijumu, fokus pažnje prelazi u pravnu profesiju – tužioci, advokati odbrane i sudije – koji učestvuju u pasivnom pravosudnom sistemu. Ovo je faza procesa, tzv. „mogući odlazak u zatvor“.

Izučavajući krivični postupak, jako je važno razumjeti kontekst postupka u kome se primjenjuju zakonska pravila, što znači, da je to u ovom slučaju pregled stadijuma tipičnog krivičnog gonjenja. Iz razloga što se presude razlikuju u stanju i zavise od toga da li je branjeni optužen za zločin ili prekršaj, primarno ukazuje na prekršajno gonjenje u federalnom sistemu.

Krivična istraga obično počinje kada policajac, na osnovu njegovog ličnog osmatranja, ustanovi da će krivična radnja da se dogodi ili se već dogodila. Zato što ne postoje formalni stadijumi krivične istrage, mnogi krivični postupci sadrže ustavni zakon, ustanovljen najčešćom policijskom istražnom praksom.

Policajci obično traže i pritvaraju osobe i oduzimaju vlasništvo u toku istražne faze. Potrage i pritvaranja se odvijaju na skoro beskonačno mnogo različitih načina: npr. zaustavljajući osumnjičenu osobu na ulici i pretražujući je zbog oružja i dokaza;

ulazeći u kuću u cilju pronalaženja osumnjičene osobe ili dokaza zločina; otvarajući kontejnere nađene u vozilima zaustavljenim na autoputu; i snimanjem u cilju nadzora konverzacija osumnjičenih osoba.

Četvrti amandman Ustava Sjedinjenih Država zabranjuje nerazumna pretraživanja i preduzimanja. Najmanje jednom, interpretacija značenja ovog propisa, osim u rijetkim situacijama, je da policajci nisu imali dozvolu da pretražuju ili oduzimaju privatno vlasništvo bez naloga za istragu, osnovanim na mogućem uzroku, izdatog od strane sudije.

Policija, takođe, ispituje osumnjičene i svjedoke u toku krivičnih istraga. Neka ispitivanja se odvijaju u policijski-dominantnoj atmosferi, kao što je policijska stanica. U ostalim slučajevima, ispitivanje se odvija u manje „strašljivoj“ sredini, kao što je u kući osumnjičenog, u prisustvu porodice ili prijatelja. Jedno ispitivanje može da sadrži različita ustavna pitanja, uključujući: (1) Da li osumnjičeni treba da bude predstavljen vijećem u toku ispitivanja? i (2) Da li je bilo kakvo priznanje dobijeno dobrovoljno? U suštini, Peti Amandman je protiv kompulsivne inkriminacije vezano za klauzulu postupka Petog i Četrnaestog Amandmana, i Šestog Amandmana koji garantuje asistenciju vijeća u toku krivičnog gonjenja, su potencijalno implicirane u toku policijskih ispitivanja.

Policija, takođe, obavlja istragu po određenom redu, pokazuje svjedocima fotografije osumnjičenih, uzima stil pisanja i uzorke glasa, i obavljaju ostale identifikacione procedure. Policija može obavljati mnoge od ovih aktivnosti bez prethodnog pravosudnog odobrenja i bez intevencije vijeća odbrane. U pojedinim slučajevima primjenjuje se Šesti Amandman pravo-provizije-vijeća i, u svim slučajevima, procedure moraju biti obavljene na ustavom propisani način.

Recimo da krivična istraga rezultira determinacijom da postoji mogući uzrok za vjerovanje da je osumnjičeni počinio zločin, osumnjičeni može biti uhapšen. Pod određenim okolnostima, prvenstveno kada se rutinsko hapšenje desi u privatnoj kući, policija mora da posjeduje nalog za pritvor osumnjičene osobe.

Odmah nakon hapšenja, osumnjičeni se uglavnom pretraži i vodi u policijsku stanicu ili zatvor, gdje se „bukira“ (odnosno, njegovo ime se unosi u knjigu hapšenja ili u kompjuter), fotografiše, uzima otisak prsta i dalje detaljno pretraži. Sve lične stvari osumnjičenog koje se nađu u stanici ili zatvoru se inventurišu i uzimaju na čuvanje.

Dakle, ovlaštena službena lica (policijski službenici) u istrazi se pojavljuju kao važan subjekt u sprovođenju određenih aktivnosti, primarno realizovanja određenih istražnih radnji (uviđaj, saslušanje svjedoka, pretresanje, vještačenje), te prikupljanja dokaznog materijala. Naravno, ne treba zapostaviti ni ulogu ovlaštenih službenih lica u otkrivanju i prijavljivanju krivičnih djela, odnosno na prikupljanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, kao i u zaprimanju prijava o izvršenim krivičnim djelima.

Međutim, sve aktivnosti u istrazi, ovlaštena službena lica realizuju uz prethodno obavještanje i nadzor od strane tužioca, a neke istražne radnje realizuju pod njegovim direktnim i neposrednim rukovođenjem, usljed čega gube svoju operativnu samostalnost koja ih je odlikovala tokom prethodnog perioda do uvođenja novog koncepta istrage u krivični postupak.⁹¹

Mjesto i uloga ovlaštenih službenih lica u krivičnom postupku, prema određenjima aktuelnog Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, je značajno promijenjena u pogledu efikasnosti, ali i odgovornosti, u odnosu na njihovo mjesto i ulogu u prethodnim zakonskim rješenjima. Krivičnoprocesni subjektivitet, i pozicija ovlaštenih službenih lica je takođe dobila na značaju, u pogledu ovlaštenja, dužnosti ali i odgovornosti prilikom preduzimanja mjera i radnji predviđenih Zakonom. Krivičnoprocesni kapacitet ovlaštenih službenih lica je naročito izražen u pogledu prikupljanja i čuvanja izjava i dokaza, na način da se rezultati tih aktivnosti mogu upotrijebiti kao valjani i dokazno kredibilni dokazi u krivičnom postupku, ukoliko su prikupljeni na zakonom propisan način i u propisanim procesnim formama.

Najznačajnije karakteristike reforme krivičnog procesnog zakonodavstva u BiH ogledaju se u: efikasnijem i ekonomičnijem krivičnom postupku, efektnoj zaštiti prava osumnjičenog odnosno, optuženog uz istovremenu efikasniju procesnu aktivnost učesnika u postupku, ali bez štete za kvalitet krivičnog postupka i prava procesnih stranaka. Poseban značaj zauzima usvajanje novog modela istražnog postupka čiji su osnovni nosioci: tužilac i ovlaštena službena lica policijskih i drugih zakonom propisanih organa, čija su prava i dužnosti uređena na bitno drugačiji način. Mjesto i uloga ovlaštenih službenih lica u postupku otkrivanja, rasvjetljavanja i dokazivanja krivičnih djela i otkrivanja i hvatanja njihovih izvršilaca, istorijski posmatrano se mijenjala i u najširem smislu odražavala stepen ukupnog razvoja društva, zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, odnos prema aktuelnim pojavnim oblicima kriminaliteta, itd. Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske su propisana ovlaštenja i dužnosti ovlaštenih službenih lica na otkrivanju krivičnih djela i njihovih učinilaca, kao i otkrivanju i čuvanju tragova i predmeta, te prikupljanju svih informacija, koji mogu poslužiti kao dokazi u krivičnom postupku.

U nastavku izlaganja će biti više riječi o pravima i dužnostima ovlaštenih službenih lica, kao i o stepenu procesnog subjektiviteta ovlaštenih službenih lica (posebno ovlaštenih službenih lica policijskih organa) prema određenjima Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske. Naročito važno je naglasiti i elaborirati zakonska rješenja u pogledu dokazne vrijednosti, odnosno stepenu dokaznog

⁹¹ Miladinović, Aleksandar. 2014. Aktivnosti policije prema Zakonu o krivičnom postupku Republike Srpske, Razmena teorijskih znanja i praktičnih iskustava vezanih za rad po modelu tužilačke istrage i konceptu adverzalnog krivičnog postupka. Novi Pazar: Departman za pravne nauke Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru i Internacionalna asocijacija kriminalista Banja Luka. str. 173.

kredibiliteta, dokaza prikupljenih i obezbijeđenih, na zakonom propisan način i u zakonom propisanim procesnim formama, od strane ovlaštenih službenih lica.

Zakon o krivičnom postupku RS kao procesne subjekte u istrazi određuje tužioca i ovlaštena službena lica, a istraga obuhvata one radnje dokazivanja, prikupljanja podataka, informacija i obavještenja od strane tužioca i ovlaštenih službenih lica, koje rezultiraju takvim činjeničnim supstratom, koji tužioca kao ovlaštenog subjekta za preduzimanje krivičnog gonjenja dovode do ubjeđenja da postoji dovoljno dokaza, i da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica. Sistematskim tumačenjem i smisaonim povezivanjem značenja odredbi ZKP-a, može se zaključiti da su ovlaštena službena lica subjekti istrage, i to subjekti operativnog dijela istrage, a tužilac je subjekat pravnog dijela istrage, čije su aktivnosti u istrazi praktično neodvojive i čine jednu komplementarnu cjelinu, sa krajnjom zakonskom svrhom krivičnog gonjenja učinilaca krivičnih djela, odnosno dokazivanja njihove krivične odgovornosti pred sudom, sa izricanjem krivično-pravne sankcije. ZKP je propisao da: ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo s propisanom kaznom zatvora preko pet godina, ovlašteno službeno lice je dužno odmah obavijestiti tužioca i pod njegovim nadzorom preduzeti potrebne mjere:

- 1) da se pronade izvršilac krivičnog djela,
- 2) da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika,
- 3) da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi,
- 4) da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku.

Zakonodavac je kao prvi zadatak ovlaštenog službenog lica, nakon saznanja da postoje „osnovi sumnje“ da je izvršeno krivično djelo, i obavještavanja tužioca, propisao preduzimanje potrebnih mjera da se pronade učinilac krivičnog djela. Pod pojmom „pronalaženje“ učinioca krivičnog djela podrazumijeva se u najširem smislu, otkrivanje nepoznatog učinioca, i sticanje saznanja gdje se nalazi poznati ili sumnjivi učinilac krivičnog djela. Koje su to „potrebne mjere“ cijeni ovlašteno službeno lice u svakom konkretnom slučaju, samostalno ili pod nadzorom, odnosno naredbi tužioca. Zadatak preduzimanja potrebnih mjera da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, se odnosi na dužnost preduzimanja mjera koje imaju za cilj obezbjeđenje prisustva poznatog učinioca krivičnog djela u krivičnom postupku osumnjičenog ili saučesnika, (lišenje slobode i zadržavanje od strane policijskih organa, zadržavanje lica zatečenih na mjestu izvršenja krivičnog djela, zadržavanje lica zatečenih na izvršavanju krivičnog djela, i dr.). Realizacija zadatka otkrivanja i čuvanja tragova krivičnog djela i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz, podrazumijeva preduzimanje mjera i radnji usmjerenih na pronalaženje i obezbjeđenje predmeta koji mogu poslužiti za utvrđivanje činjenica u postupku, odnosno za obezbjeđenje materijalnih dokaza, (privremeno oduzimanje predmeta, pretresanje

stana, prostorija i lica, uviđaj i vještačenje, i dr.). Prikupljanje svih informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku, podrazumijeva sve aktivnosti na prikupljanju svih informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku, prije svega prikupljanje izjava od lica koja mogu poslužiti kao dokaz o postojanju određenih činjenica. Prikupljanje izjava se vrši od lica: za koje postoje osnovi sumnje da je počinilo krivično djelo (osumnjičeni), i lica za koje postoji vjerovatnoća da će svojim iskazom moći dati obavijest o krivičnom djelu, počiniocu i o drugim važnim okolnostima (svjedok). Pored prikupljanja izjava, ovlaštena službena lica vrše prikupljanje i svih drugih informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku: nalaze i mišljenja lica koja raspolažu potrebnim stručnim znanjima-vještaka, izvoda iz kaznenih, operativnih i drugih službenih evidencija koje vode nadležni organi, kao i drugih informacija pribavljenih preduzimanjem drugih-opštih operativno-taktičnih i tehničkih mjera i radnji koje preduzimaju OSL u skladu sa pozitivno-pravnim propisima. Međutim, ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, ovlašteno službeno lice je dužno obavijestiti tužioca o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje je preduzelo najkasnije sedam dana od dana saznanja o postojanju osnova sumnje da je krivično djelo izvršeno. Prema tome ne postoji zakonom propisana obaveza, za hitnim usmenim obavještavanjem tužioca, kada se radi o krivičnom djelu za koje je propisana kazna zatvora do 5 godina, izuzev ako se radi: o lišenju slobode i zadržavanju, izričitom protivljenju oduzimanju predmeta, i drugim zakonom predviđenim slučajevima gdje je propisano hitno postupanje tužioca, pa samim tim i hitno obavještavanje tužioca, ili pak ako to okolnosti slučaja zahtijevaju u pogledu kvalifikacije djela, načinu i obimu preduzimanja mjera i radnji itd.

Dakle, iz svega gore navedenog možemo zaključiti da je uz Zakon o unutrašnjim poslovima, u obavljanju policijskih poslova na ljestvici propisa koje policija Republike Srpske primjenjuje Zakon o krivičnom postupku spada u red najvažnijih. Ovim zakonima propisuju se pravila o postupanju državnih organa koji učestvuju u krivičnom postupku (sudovi, tužilaštvo, policija i drugi organi). Ova pravila trebaju obezbijediti i obezbjeđuju da niko nevin ne bude osuđen, a da se učiniocu krivičnog djela izrekne krivična sankcija pod uslovima koje predviđa Krivični zakon Republike Srpske.⁹² Kroz primjenu ovih propisa ostvaruje se, u stvari načelo zakonitosti, koje omogućuje da se ispoštuje pretpostavka nevinosti, pošto se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravosnažnom presudom ne utvrdi njegova krivica. Pretpostavka nevinosti je u naš procesnopravni sistem preuzeta iz člana 6. stav 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima. Ova pretpostavka doprinosi realizaciji opšteg koncepta „pravednog suđenja“ u krivičnim predmetima i ona se može osporiti samo

⁹² Simović, Miodrag. 2005. Praktični komentar Zakona o krivičnom postupku. Banja Luka. str. 11.

sudskom presudom kojom će se utvrditi krivica za izvršeno krivično djelo. Pretpostavku nevinosti mogu povrijediti i drugi organi, a ne samo sud. Tako i policija svojim nekvalifikovanim izjavama kroz sredstva javnog informisanja u nekim slučajevima narušava ovu pretpostavku. Sud uvijek mora pretpostaviti nevinost optuženog bez ikakvih preduvjerenja i može ga osuditi samo na osnovu dokaza iznesenih tokom suđenja. Sud ne smije poći od preduvjerenja da je optuženi kriv, pri čemu se primjenjuje osnovni pravni postulat da je teret dokazivanja na tužiocu i da svaka dilema mora ići u korist optuženog.

U smislu Zakona o krivičnom postupku, istraga obuhvata aktivnosti preduzete od strane tužioca ili ovlašćenog službenog lica u skladu sa ovim zakonom, uključujući prikupljanje i čuvanje obavještenja i dokaza. U istražne radnje, koje su, u stvari, poslovi koje policija obavlja u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku, spadaju:

- 1) vršenje uviđaja;
- 2) pretresanje stana, drugih prostorija i lica;
- 3) privremeno oduzimanje predmeta;
- 4) lišenje slobode;
- 5) rekonstrukcija događaja i kriminalistički eksperiment;
- 6) ispitivanje osumnjičenog;
- 7) prepoznavanje lica, predmeta i leševa;
- 8) vještačenje;
- 9) saslušanje svjedoka i
- 10) posebne istražne radnje.

U slučajevima kada tužilac povjeri provođenje istrage ovlašćenim službenim licima, u toku cijelog trajanja istrage on može da vrši nadzor nad njihovim radom. Pošto je kod nas praksa kada se desi krivično djelo da se prva saznanja o tome prosljeđuju policiji, Zakon o krivičnom postupku je propisao da je ovlašćeno službeno lice, ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, dužno odmah obavijestiti tužioca i pod njegovim nadzorom preduzeti potrebne mjere da se pronađe izvršilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi i da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku. U slučajevima kada postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, ovlašćeno službeno lice je dužno obavijestiti tužioca o svim raspoloživim informacijama i istražnim radnjama koje je preduzelo najkasnije tri dana od dana saznanja o postojanju osnova sumnje da je krivično djelo učinjeno. Radi provođenja istrage, ovlašćeno službeno lice može preduzimati sljedeće mjere i radnje:

-
- 1) prikupljati potrebne izjave od lica;
 - 2) izvršiti potreban pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljaga;
 - 3) organizirati kretanje na određenom prostoru za vrijeme potrebno da se obavi određena radnja;
 - 4) preduzeti potrebne mjere u vezi sa utvrđivanjem identiteta lica i predmeta;
 - 5) raspisati potragu za licem i stvarima za kojima se traži;
 - 6) u prisustvu odgovornog lica pretražiti određene objekte i prostorije državnih organa, javnih preuzeća i ustanova;
 - 7) obaviti uvid u određenu njihovu dokumentaciju, kao i preduzeti druge potrebne mjere i radnje.

O utvrđenim činjenicama ovlašteno službeno lice sastavlja zapisnik ili službenu zabilješku. Na osnovu prikupljenih izjava i dokaza koji su otkriveni, ovlašteno službeno lice sastavlja izvještaj o otkrivanju krivičnog djela i podnosi ga tužilaštvu. Uz izvještaj se dostavljaju skice, fotografije, službene zabilješke, izjave, a kada se dođe do novih činjenica koje mogu bitno da utiču na odluku u krivičnom postupku ili se njima dokumentuju druga krivična djela koja su počinila ista lica, onda se dostavlja dopuna izvještaja. Znači, ovlaštena službena lica u skladu i na osnovu ovlaštenja iz Zakona o krivičnom postupku preduzimaju mjere i radnje od uviđaja do podnošenja izvještaja o otkrivanju krivičnog djela i učinioca.⁹³ Izvještaji sačinjeni od strane ovlaštenih lica, a nakon uzimanja izjava i prikupljanja dokaza pod nadzorom tužioca⁹⁴, najčešće u prilogu imaju sve dokaze koji potvrđuju osnovanu sumnju da je prijavljeno lice krivično djelo i počinilo, kao i zapisnik o ispitivanju prijavljenog u svojstvu osumnjičenog lica, pa se u tom slučaju postavlja pitanje svrsishodnosti donošenja naredbe o sprovođenju istrage. U tom slučaju bi se radilo samo o formalnom donošenju naredbe o sprovođenju istrage, obzirom da na bazi izvještaja koji u svom prilogu sadrže sve potrebne dokaze pribavljene na zakonit način i zapisnik o ispitivanju osumnjičenog koji je propisno upozoren⁹⁵, tužilac može pripremiti optužnicu. Osim navedenog⁹⁶ ovlaštena službena lica su dužna da nakon podnošenja izvještaja ukoliko saznaju za nove činjenice, dokaze ili tragove krivičnog djela da prikupljaju obavještenja i o tome odmah tužiocu dostave dopunu izvještaja. Posebno treba napomenuti da se u praksi tužilaštava dešavaju situacije kada ovlaštena službena lica zaprimu usmenu prijavu o kojoj sačine zapisnik, pa isti pozivajući se na odredbe procesnih zakona o podnošenju prijave⁹⁷ odmah dostavljaju tužiocu, bez provjere

⁹³ Jovičić, Dragomir. 2008. Organizacija i nadležnost policije. Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu.

⁹⁴ član 219 ZKP BiH, DB i RS, član 234 ZKP FBiH

⁹⁵ član 78 ZKP BiH i DB, član 92 ZKP FBiH i član 142 ZKP RS

⁹⁶ član 219 stav 5 ZKP BiH, DB i RS, član 234 stav 5 ZKP FBiH

⁹⁷ član 215 stav 3 ZKP BiH, DB i RS, član 230 stav 3 ZKP FBiH

osnovanosti same prijave. Ovakvim postupanjem se gubi značajno vrijeme, jer tužilac najčešće na bazi ovakvih prijava nije u mogućnosti da donese naredbu o sprovođenju istrage, jer ne može utvrditi postojanje osnova sumnje da je počinjeno krivično djelo. Po zaprimanju ovakvih prijava, ovlaštena službena lica trebaju da preduzmu odgovarajuće mjere i potrebne radnje kako bi provjerili osnovanost prijave, a nakon toga ukoliko utvrde da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo, o tome trebaju obavijestiti tužioca.

4. NADZOR TUŽIOCA NAD RADOM OVLAŠĆENIH SLUŽBENIH LICA-POLICIJSKIH SLUŽBENIKA

Planiranje istrage počinje već sa donošenjem naredbe o sprovođenju istrage i traje kroz čitavu istragu kao jedan dinamičan i dijalektički proces osmišljavanja istrage te prilagođavanja novonastalim situacijama i momentima u istrazi. Planiranje istrage kao ključni element istrage, od kojeg u velikoj mjeri zavisi uspjeh i efikasnost istrage, pored toga što je metodološki neophodan korak za efikasno i uspješno sprovođenje tako kompleksne i multidisciplinarnе aktivnosti kakva je istraga, predviđeno je i odredbama člana 224. stav 2 ZKP-a kojima je regulisano da će u naredbi za sprovođenje istrage tužilac navesti koje okolnosti treba istražiti i koje istražne radnje treba preduzeti. Planiranje istrage podrazumjeva nekoliko faza:

- utvrđivanje poznatih činjenica i okolnosti, te poznatih neposrednih ili posrednih dokaza vezanih za eventualno krivično djelo i učinioca;
- postavljanje hipoteza;
- sagledavanje potrebe za primjenom eventualnih mjera za obezbjeđenje prisustva osumnjičenog u postupku i uspješno vođenje krivičnog postupka;
- utvrđivanje koje je činjenice i okolnosti u toku istrage neophodno a koje korisno utvrditi;
- utvrditi kojim dokaznim sredstvima će se utvrđivati pojedine činjenice i okolnosti važne za krivično gonjenje;
- utvrditi koje istražne radnje treba preduzeti , te da li je za neku od radnji potrebno tražiti sudsko odobrenje;
- utvrđivanje subjekata koji će biti nosioci pojedinih planiranih istražnih radnji;
- utvrđivanje redosljeda izvođenja istražnih radnji;
- određivanje vremenskog okvira za svaku istražnu radnju pojedinačno, te sve istražne radnje zajedno;
- odrediti vremenske periode i način komunikacije subjekata koji učestvuju u istrazi.

Nakon sagledavanja poznatih činjenica i okolnosti te neposrednih i posrednih dokaza koji su doveli do otvaranja istrage, neophodan metodološki korak je postavljanje hipoteza. Ovaj korak omogućava fokusiranje na bitne činjenice i okolnosti koje treba istražiti te vrstu dokaza kojima bi se moglo dokazivati počinjeno krivično djelo , locirati takve dokaze itd. Prilikom postavljanja hipoteze ne treba se ograničiti na jednu hipotezu nego je poželjno ukoliko je to smisljeno, alternativno postaviti više hipoteza koje će se paralelno istraživati. Planiranje istrage potrebno je sprovesti u

saradnji sa ovlaštenim službenim licima koja su planirana kao nosioci planiranih istražnih radnji, te nakon obavljanja svake istražne radnje, tužilac kao svojevrsni koordinator i menadžer istrage, od strane ovlaštenih službenih lica mora biti obavješten o njihovom provođenju i njihovom rezultatu, radi koordinacije, eventualnog dodatnog planiranja ili izmjena postojećeg plana u pojedinim ili svim njegovim segmentima. Ovdje valja napomenuti da je istraga jedna dinamična i dijalektička aktivnost, koja podrazumijeva prilagođavanje novonastalim situacijama i momentima u istrazi, te je zbog toga pravovremeno obavještavanje tužioca o svim preduzetim radnjama i novonastalim činjenicama i okolnostima od ključne važnosti za uspjeh cjelokupne istrage. Takođe treba reći da pojedine istrage naročito krivičnih djela iz oblasti korupcije i privrednog kriminala po pravilu treba da uključuju više subjekata ovlaštenih službenih lica (policije, inspektora poreske uprave, budžetskih inspekcije te drugih ovlaštenih službenih lica, eksperata iz pojedinih oblasti-vještaka itd.) jer samo na ovakav način istraga će ići u dobrom smjeru, te će se omogućiti pravovremeno fokusiranje na ključne elemente istrage. S obzirom na ovo, potrebno je već u samom planiranju iskoristiti stručna znanja navedenih lica kako bi se sačinio efikasan plan istrage fokusiranjem na ključne činjenice koje treba istražiti, te je stoga potrebno već u samom planiranju izvršiti „podjelu rada“ i redoslijed izvođenja pojedinih istražnih radnji kako bi svaka naredna istražna radnja kao podlogu imala već dobijeni rezultat prethodno provedenom istražnom radnjom. Takođe, izuzetno je bitno odrediti vremenske okvire i način komunikacije subjekata koji učestvuju u istrazi kako bi svi subjekti istrage pravovremeno raspolagali saznanjima do kojih se došlo u istrazi te kako bi im ta saznanja poslužila radi uspješnijeg ostvarivanja njihovih zadataka. Prilikom planiranja istraga potrebno je izvršiti procjenu rizika od uništavanja, sakrivanja dokaza ili ometanja istrage na drugi način, jer se u pojedinim istragama po pravilu radi o svojevrsnom konspirativnom i po istragu destruktivnom ponašanju izvršilaca i eventualnih saučesnika krivičnih djela koja se i dešavaju, čine u tajnosti, zbog čega je koliko je to god moguće potrebno izbjegavanje preranog preduzimanja istražnih radnji i mjera koje zahtijevaju sudsko odobrenje (izuzev u slučaju kada postoji ozbiljan rizik da će ne preduzimanje tih mjera dovesti do uništavanja ili sakrivanja dokaza). Zbog toga faza planiranja koja se odnosi na utvrđivanje redoslijeda preduzimanja pojedinih istražnih mjera i radnji ima izuzetno veliku važnost. Shodno navedenom, prilikom planiranja istraga pojedinih krivičnih djela, a naročito krivičnih djela iz oblasti korupcije i privrednog kriminala treba pribjegavati tajnim istragama pri kojima se osumnjičeni saslušava na kraju istrage (izuzev u slučajevima u kojima je takvo saslušanje osumnjičenog na početku istrage neophodno) pri čemu je potrebno preduzeti sve potrebne mjere kako bi se izbjeglo ili na najmanju moguću mjeru svelo tzv. „curenje informacija“. Ovakav pristup bitan je iz razloga što na takav način osumnjičeni nastavlja da djeluje kao da se ništa ne dešava, njegova opreznost je kud i

kamo manja što istražiocima omogućava da lakše i brže dođu do potrebnih informacija i dokaza.

Rukovođenje i nadzor nad istragom obavlja tužilac. To rukovođenje i nadzor nad istragom traje već od samog planiranja istrage pa do njenog okončanja te predstavlja svojevrsni kontinuitet planiranja koji se ostvaruje kroz rukovođenje i nadzor tužioca. Ono podrazumijeva aktivnu ulogu tužioca u istrazi već od postojanja osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo. Rukovođenje i nadzor tužioca predstavlja dva oblika tužilačkog angažmana u istražnom postupku, u odnosu na ovlaštena službena lica. Rukovođenje predstavlja aktivniji odnos tužioca uz njegovo neposredno i aktivno učešće u planiranju i izvođenju određenih istražnih radnji, analiziranje, sumiranje itd., dok nadzor predstavlja na jedan način pasivniji angažman tužioca u istrazi, u kojem tužilac inicijativu i dinamiku istrage prepušta ovlaštenim službenim licima nadzirući pri tom njihov rad u smislu njegove zakonitosti i efikasnosti, i pomažući im u istom. Naime, rukovođenje samo po sebi podrazumijeva da u istrazi sudjeluje više subjekata čije aktivnosti koordiniše, kojima rukovodi i koje nadzire tužilac koji u principu djeluje kao svojevrsni menadžer istrage. Rukovođenje istragom kako je to već rečeno počinje planiranjem istrage i traje tokom čitave istrage kroz razvijanje istražne strategije i taktike koja se prilagođava svim novonastalim momentima u istrazi. Rukovođenje istragom u prvom redu ima osmišljavanje i prilagođavanje istražne strategije i taktike prilikom čega tužilac može odlučiti da određene istražne radnje obavi neposredno, a pojedine povjeri ovlaštenim službenim licima. Kod istrage ovih krivičnih djela, naročito iz oblasti privrednog kriminala, po pravilu, u samom početku korisno je obezbijediti preliminarni nalaz eksperta iz oblasti koja se istražuje kako bi istraga bila fokusirana na bitne činjenice i okolnosti, a kako bi se izbjeglo nepotrebno gubljenje vremena i resursa na prikupljanje irelevantnih dokaza za dokazivanje predmetnog krivičnog djela. Redosljed izvođenja istražnih radnji, kako je već rečeno potrebno je odrediti već na samom početku istrage, međutim u toku same istrage, u zavisnosti od novonastalih momenata i saznanja, moguće je da će biti potrebno promijeniti taj redosljed izvođenja istražnih mjera i radnji. Rukovođenje takođe podrazumijeva održavanje redovnih i vanrednih kontakata sa svim subjektima koji učestvuju u istrazi, pri čemu je korisno ustanoviti redovne sastanke sa svim subjektima istrage na kojima će se iznositi rezultati sprovedenih istražnih radnji, problemi na koje se tokom istrage naišlo, te će se vršiti procjena dotadašnjeg stanja u istrazi i donositi odluke o daljim pravcima istrage i eventualnim novim istražnim mjerama i radnjama koje nisu bile planirane na početku istrage a kojima bi bili prevaziđeni problemi nastali tokom istrage odnosno kojima bi istraga dobila na dinamičnosti i efikasnosti. Rukovođenje podrazumijeva i brigu o dinamičnosti istrage, odnosno o vremenskim okvirima za provođenje pojedinih istražnih mjera i radnji, jer će samo na taj način istraga biti efikasna i uspješna, dok će njeni troškovi biti smanjeni, a materijalni i

ljudski resursi biti najoptimalnije iskorišteni. Rukovođenje i nadzor nad istragom ne treba shvatiti kao sputavanje kreativnosti ovlaštenih službenih lica koja učestvuju u istrazi, nego upravo suprotno, ovlaštena službena lica koja učestvuju u istrazi pod rukovođenjem i nadzorom tužioca moraju iskazati maksimalan stepen kreativnosti prilikom sprovođenja zadataka datih od tužioca. Rukovođenje i nadzor od strane tužioca moraju podsticati kreativnost ovlaštenih službenih lica koja učestvuju u istrazi, te je upravo to razlog zbog kojeg ovlaštena službena lica treba uključiti u osmišljavanje istražne strategije i taktike već od samog planiranja istrage pa do okončanja istrage. Rukovođenje i nadzor nad istragom od strane tužioca mora u svakom trenutku biti usmjereno na brigu o optimalnom angažovanju materijalnih i ljudskih resursa istrage, te brigu a zakonitosti preduzetih istražnih mjera i radnji.⁹⁸

Nadzor nad radom ovlaštenih službenih lica manifestuje se na tri različita načina:

- tužilac osigurava stručnu podršku i tumačenje krivično-pravnih odredbi, kako materijalnog tako i procesnog krivičnog prava, te vodi računa o primjeni i zaštiti ljudskih prava građana u postupcima ovlaštenih službenih lica;
- tužilac izdaje potrebne naredbe i uputstva ovlaštenim službenim licima u toku istrage, u smislu prikupljanja informacija i dokaza na zakonom dopušten način, kako bi isiti bili pravno valjani u postupku pred sudom;
- tužilac učestvuje u potrebnim procesnim radnjama i drugim postupanjima u toku istrage, a koja se odnose na angažman ovlaštenih službenih lica. Na primjer, nastupanje tužioca prema sudu temeljem zahtjeva ovlaštenih službenih lica za preduzimanje određene mjere i radnje i slično. Isto tako , primjena posebnih istražnih radnji mora biti pod direktnim nadzorom i usmjeravana od strane tužioca.⁹⁹

Materijalni uslov da bi ovlašćena službena lica - policijski službenici vršila određene radnje jeste da postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo, pri čemu su moguće dvije situacije: prva, ako je u pitanju krivično djelo s propisanom kaznom zatvora preko pet godina i druga, ako se radi o krivičnom djelu s propisanom kaznom zatvora do pet godina. Poseban formalni uslov za preduzimanje tih radnji od strane ovlašćenih službenih lica - policijskih službenika ne postoji, već se radi o faktičkom vršenju određenih radnji, ali postoje izvjesni formalni aspekti koji se odnose na

⁹⁸ Tegeltija, Milan. et al. 2006. Istražni postupak, modul 1. Sarajevo: Visok sudski i tužilački sajet Bosne i Hercegovine, str. 30.

⁹⁹ Ibid.

dužnost obavještanja o tome tužioca i omogućavanja da on vrši nadzor nad radom ovlašćenih službenih lica - policijskih službenika.¹⁰⁰

Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo s propisanom kaznom zatvora preko pet godina, ovlašćeno službeno lice - policijski službenik je dužno odmah obavijestiti tužioca i pod njegovim nadzorom preduzeti potrebne mjere koje se odnose na lica ili dokaze. Na *lica* se odnose mjere da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika. U *pogledu dokaza* mogu se preduzeti mjere da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku.¹⁰¹

Kada postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo zapriječeno kaznom zatvora preko pet godina, ovlašćeno službeno lice - policijski službenik dužno je u slučaju *opasnosti od odlaganja* preduzeti neophodne radnje da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku. Djelokrug ovlašćenih službenih lica - policijskih službenika u ovakvim situacijama ograničen je samo na radnje koje su neophodne, a ne na sve potrebne radnje. Prilikom preduzimanja ovih radnji, ovlašćeno službeno lice - policijski službenik dužno je postupati po zakonu, a o svemu što je preduzeto dužno je odmah obavijestiti tužioca i dostaviti mu prikupljene predmete koji mogu poslužiti kao dokaz.

Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, ovlašćeno službeno lice - policijski službenik je dužno obavijestiti tužioca o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje je preduzelo, i to najkasnije sedam dana od dana saznanja o postojanju osnova sumnje da je krivično djelo učinjeno. Računanje roka od sedam dana treba da otpočne od trenutka izvršenja krivičnog djela, odnosno od trenutka kad se došlo do saznanja da je krivično djelo učinjeno, a koja saznanja je registrovalo ovlašćeno službeno lice - policijski službenik, kako usmeno tako i pismeno.

Odredbom Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske stava 4. člana. 234. propisuje se postupak tužioca u slučajevima iz st. 1 i 3 ovog člana (nezavisno od toga da li se radi o krivičnom djelu za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ili preko pet godina). U takvim slučajevima, odnosno kad ovlašćeno službeno lice - policijski službenik obavijesti tužioca o postojanju osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo, tužilac će donijeti naredbu o sprovođenju istrage u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske član. 224. Međutim, tužilac će naredbu o

¹⁰⁰ Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu. str. 273.

¹⁰¹ Ibid.

sprovođenju istrage donijeti samo u onim slučajevima kad to ocijeni potrebnim, što znači da tužilac neće donijeti ovu naredbu u svakom slučaju postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo.

5. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

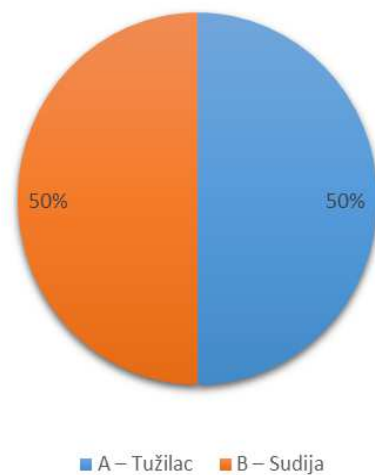
Tokom anketiranja ispitano je 50 ispitanika sa područja Republike Srpske. Radi se o stratifikovanom uzorku od 50 ispitanika, sudija i tužilaca iz Republike Srpske koji su odgovarali na postavljena pitanja iz anketnog upitnika.

Ispitivanje je vršeno sa ciljem provjeravanja hipoteze istraživanja koja je postavljena u uvodnom dijelu rada.

5.1. Struktura ispitanika

Struktura ispitanika prema radnom mjestu

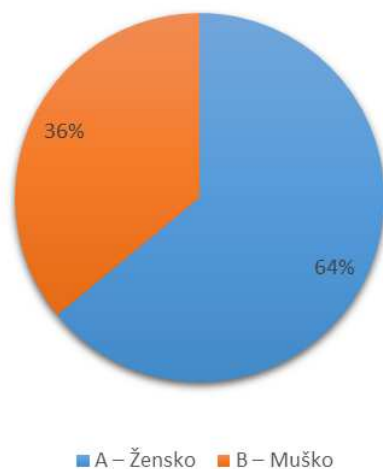
Grafikon 1. Radno mjesto ispitanika

Polna struktura ispitanika

U ispitivanju je učestvovalo 64% ispitanika ženskog pola i 36% ispitanika muškog pola.

Grafikon 2. Polna struktura ispitanika

5.2. Analiza rezultata istraživanja

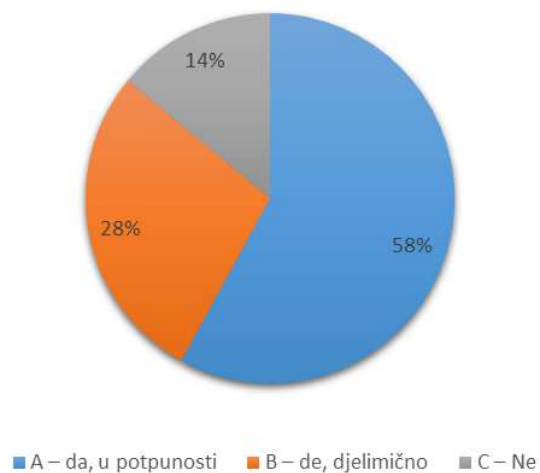
Ocjenjujući reformu modela krivične istrage koja se dogodila 2003. godine kada se sa sudijskog modela istrage prešlo na tužilački model istrage, 62% ispitanika ocjenjuje da se stanje značajno poboljšalo, dok 30% ispitanika smatra da je stanje ostalo nepromijenjeno. Sa druge strane, 8% ispitanika smatra da se stanje pogoršalo.

Grafikon 3. Ocjena reforme modela krivične istrage u BiH

Promjena modela istrage je, prema mišljenju većine ispitanika, pozitivna promjena u našem pravnom sistemu, koja u potpunosti prati uporedne pravne trendove. Ovakvog mišljenja je 58% ispitanika. Da je to djelimično tako smatra 28% ispitanika, a sa navedenim se ne slaže 14% ispitanika.

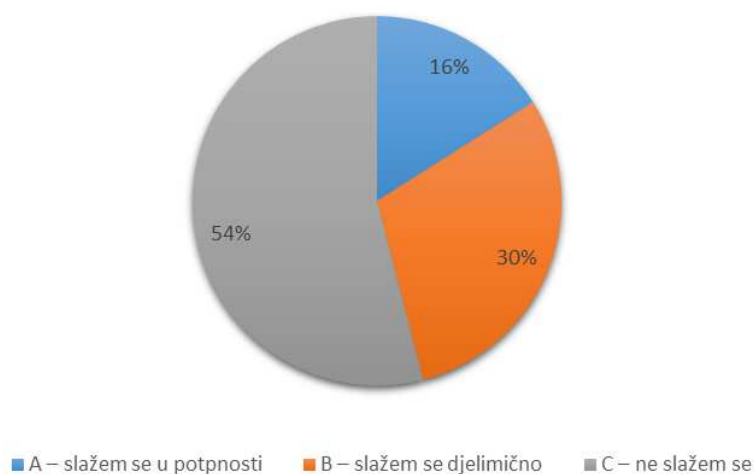
Grafikon 4. Mišljenje ispitanika o promjeni modela krivične istrage

Analizirajući odgovore ispitanika, vidi se da 16% ispitanika smatra da je tužilački koncept istrage koncept koji suštinski ne odgovara našem pravnom sistemu. Sa ovim se ne slaže 54% ispitanika, dok se 30% ispitanika slaže djelimično.

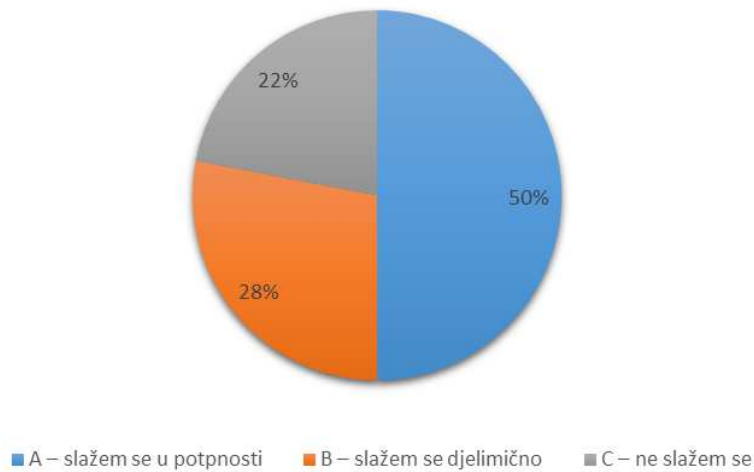
Kada se pogleda rezultat u kompletu, dođe se od podatka da skoro polovina ispitanika smatra da tužilački koncept istrage suštinski ne odgovara našem pravnom sistemu.

Grafikon 5. Mišljenje ispitanika o kompatibilnosti tužilačkog modela istrage i našeg pravnog sistema

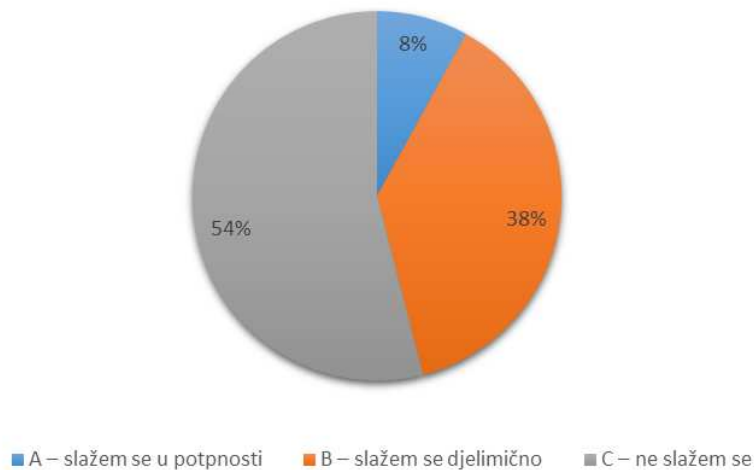
Mišljenja ispitanika su podijeljena kada je u pitanju efikasnost tužilačkog modela istrage u odnosu na prethodni model istrage. Naime, 50% ispitanika smatra da je tužilački koncept istrage značajno povećao efikasnost u radu. S druge strane 28% ispitanika se sa tim djelimično slaže dok 22% ispitanika smatra da tužilački koncept istrage nije povećao efikasnost u radu.

Grafikon 6. Mišljenje ispitanika o efikasnosti tužilačkog modela istrage

Kada je u pitanju jednakost stranaka u krivičnom postupku 8% ispitanika smatra da tužilački koncept istrage narušava jednakost stranaka u krivičnom postupku. Ipak, većina ispitanika, njih 54% smatra da tužilački koncept istrage ne narušava jednakost stranaka u krivičnom postupku. Ovde je značajno istaknuti da se čak 38% ispitanika djelimično slaže sa tvrdnjom da tužilački koncept istrage narušava jednakost stranaka i krivičnom postupku.

Grafikon 7. Mišljenje ispitanika o jednaskosti stranaka u tužilačkom konceptu istrage

6. ZAKLJUČAK

Reforme krivičnog pravosuđa, krivičnog zakonodavstva i, naročito, krivično procesnog prava u Bosni i Hercegovini odlikuju se mnogim specifičnostima. Uzroke im treba tražiti u složenim i naglim promjenama u društvenom, političkom, ekonomskom, socijalnom i pravnom sistemu BiH. U tim procesima uočava se da se pravne reforme, uključujući i reforme u okviru sistema krivičnog pravosuđa i krivičnog zakonodavstva – postavljaju u središte razgovora o pravnoj ali i svakoj drugoj (npr. ekonomskoj ili socijalnoj) egzistenciji BiH. Provedenom krivičnopravnom reformom 2003. godine radikalno je preuređen cijeli krivični postupak, a najveće promjene učinjene su u prethodnom postupku. U tom novom modelu prethodnog krivičnog postupka uspostavljen je i novi koncept istrage, prema kojem pravo i dužnost pokretanja i provođenja istrage pripada tužiocu, a ne više sudu kao do tada, s čim je bitno izmijenjen položaj i uloga tužioca u krivičnom postupku kojeg karakterišu dvije bitne komponente: pravo na pokretanje i vođenje istrage, te pravo predlaganja i izvođenja dokaza na pretresu.

Zahtjev za efikasnošću krivičnog postupka je postao i jedan od važnijih osobnosti savremene nauke krivičnog procesnog prava a time i savremenog krivičnoprocesnog zakonodavstva čija rješenja prate tendencije nauke. On je, sasvim opravdano, jedan od međunarodnih pravnih standarda ove oblasti kao cjeline. S obzirom na ovakav njegov značaj ne čudi ni činjenica da je jedan od ključnih ciljeva procesa reforme krivičnog procesnog zakonodavstva u BiH započetog donošenjem ZKP-a iz 2003. godine upravo stvaranje normativne osnove za dostizanje potrebnog stepena efikasnosti našeg krivičnog postupka.

Ocjenjujući reformu modela krivične istrage koja se dogodila 2003. godine kada se sa sudijskog modela istrage prešlo na tužilački model istrage, 62% ispitanika ocjenjuje da se stanje značajno poboljšalo, dok 30% ispitanika smatra da je stanje ostalo nepromijenjeno. Sa druge strane, 8% ispitanika smatra da se stanje pogoršalo. Promjena modela istrage je, prema mišljenju većine ispitanika, pozitivna promjena u našem pravnom sistemu, koja u potpunosti prati uporedne pravne trendove. Ovakvog mišljenja je 58% ispitanika. Da je to djelimično tako smatra 28% ispitanika, a sa navedenim se ne slaže 14% ispitanika. Analizirajući odgovore ispitanika, vidi se da 16% ispitanika smatra da je tužilački koncept istrage koncept koji suštinski ne odgovara našem pravnom sistemu. Sa ovim se ne slaže 54% ispitanika, dok se 30% ispitanika slaže djelimično. Kada se pogleda rezultat u kompletu, dođe se do podatka da skoro polovina ispitanika smatra da tužilački koncept istrage suštinski ne odgovara našem pravnom sistemu. Mišljenja ispitanika su podijeljena i kada je u pitanju efikasnost tužilačkog modela istrage u odnosu na prethodni model istrage. Naime, 50% ispitanika smatra da je tužilački koncept istrage značajno povećao efikasnost u radu. S druge strane 28% ispitanika se sa tim djelimično slaže dok 22% ispitanika smatra da tužilački koncept

istrage nije povećao efikasnost u radu. Kada je u pitanju jednakost stranaka u krivičnom postupku 8% ispitanika smatra da tužilački koncept istrage narušava jednakost stranaka u krivičnom postupku. Ipak, većina ispitanika, njih 54% smatra da tužilački koncept istrage ne narušava jednakost stranaka u krivičnom postupku. Ovdje je značajno istaknuti da se čak 38% ispitanika djelimično slaže sa tvrdnjom da tužilački koncept istrage narušava jednakost stranaka u krivičnom postupku. *Imajući u vidu rezultate do kojih se došli istraživanjem može se zaključiti da je reforma krivičnog procesnog zakonodavstva, a posebno promjena modela krivične istrage doprinijela efikasnosti krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini.*

7. LITERATURA

- 1) Bejatović, Stanko. 2003. Krivično procesno pravo, Beograd: Savremena administracija.
- 2) Bejatović, Stanko. 2008. Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava i krivičnoprocesno zakonodavstvo Srbije, Revija za kriminologiju i krivično pravo. br 3/08.
- 3) Bejatović, Stanko. 2009. Efikasnost postupanja u krivičnim stvarima kao prioritetan zadatak reforme krivičnoprocesnog zakonodavstva, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 3/09.
- 4) Bejatović, Stanko. 2009. Međunarodni pravni standardi u oblasti krivičnog procesnog prava i način njihove implementacije u Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije, Zakonodani postupak i Kazneno zakonodavstvo. Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
- 5) Bejatović, Stanko. 2010. Reforma krivičnoprocesnog zakonodavstva Srbije i efikasnost krivičnog pravosuđa, Reforma krivičnog pravosuđa. Niš: Tematski zbornik radova.
- 6) Bejatović, Stanko. 2015. Efikasnost krivičnog postupka kao međunarodni pravni standard i reforma krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije (norma i praksa). Beograd: Nauka, bezbednost i policija - Žurnal za kriminalistiku i pravo.
- 7) Brkić, Snežana. 2015. Kritički osvrt na uređenje istrage u ZKP Srbije iz 2011. godine, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 2/2015.
- 8) Grubač, Momčilo. 1984. Racionalizacija krivičnog postupka uprošćavanjem procesnih formi, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, god. XVIII, br. 1-3.
- 9) Grubač, Momčilo. 2002. Krivično procesno pravo – posebni deo. Beograd: Službeni glasnik.
- 10) Grubač, Momčilo. 2004. Krivično procesno pravo, Uvod i procesni subjekti. Beograd: Službeni glasnik Republike Srbije.
- 11) Jovičić, Dragomir. 2008. Organizacija i nadležnost policije. Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu.
- 12) Katić, Miro. 2012. Osnovne karakteristike važenja krivičnog zakona u krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Glasilo Matice Hrvatske, Motrišta. Časopis za kulturu, znanost i društvena pitanja, Mostar. br. 68.
- 13) Katić, Miro. 2013. Ролята и значеинето на огледа и следствия екперимент в наказателното производство в Република Срѣбска, Министерство на вътрешните работи академия, Факултет „Полиция“, Бюлетин, брой 32, София.

-
- 14) Miladinović, Aleksandar. 2014. Aktivnosti policije prema Zakonu o krivičnom postupku Republike Srpske, Razmena teorijskih znanja i praktičnih iskustava vezanih za rad po modelu tužilačke istrage i konceptu adverzalnog krivičnog postupka. Novi Pazar: Departman za pravne nauke Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru i Internacionalna asocijacija kriminalista Banja Luka.
 - 15) Milidragović, Dragan. 2008. Kriminalistički i krivičnoprocesni aspekti osnova sumnje i osnovane sumnje u novom zakoniku o krivičnom postupku, Bezbednost policija građani, br. 3.
 - 16) Odluka Predsjedništva AVNOJ-a, od 3. februara 1945. godine, Službeni list FNRJ broj 1/45.
 - 17) Ustavni zakon objavljen je u Službenom glasniku Republike Srpske, broj 21/92.
 - 18) Sijerčić-Čolić, Hajrija. 2003. Rasprava o reformi u krivičnom pravosuđu i krivičnom zakonodavstvu BiH s posebnim osvrtom na novo krivično procesno pravo, Zagreb: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol 10, godine 1/2003.
 - 19) Sijerčić-Čolić, Hajrija. 2012. Aktuelna pitanja krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini, Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt), Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
 - 20) Simović, Miodrag. 1996. Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske sa objašnjenjima i registrom pojmova. Srpsko Sarajevo: Srpska štampa.
 - 21) Simović, Miodrag. 2005. Praktični komentar Zakona o krivičnom postupku. Banja Luka.
 - 22) Simović, Miodrag. 2007. Krivično procesno pravo – drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu.
 - 23) Simović, Miodrag. 2009. Pojednostavljene forme postupanja u krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine (zakonska rješenja i iskustva u dosadašnjoj primjeni), Alternativne krivične sankcije i pojednostavljene forme postupanja, Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
 - 24) Simović, Miodrag. 2012. Aktuelna pitanja materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva: normativni i praktični aspekt, Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (normativni i praktični aspekt). Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
 - 25) Simović, Miodrag. 2003. Krivični postupci u Bosni i Hercegovini (Zbirka krivičnih procesnih zakona Bosne i Hercegovine sa uvodnim komentatom i registrom pojmova), Sarajevo: Privredna štampa dd.

-
- 26) Tegeltija, Milan. 2005. Tužilačka istraga. Banja Luka: Bezbjednost, policija i građani, br. 1/05.
 - 27) Tegeltija, Milan. et al. 2006. Istražni postupak, modul 1. Sarajevo: Visok sudski i tužilački sajet Bosne i Hercegovine.
 - 28) Vasiljević, Tihomir. 1977. Komentar Zakona o krivičnom postupku. Beograd: Službeni list SFRJ.
 - 29) Vasiljević, Tihomir. 1981. Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd: Savremena administracija.
 - 30) Vodinelić, Vladimir. 1985. Kriminalistika-otkrivanje i dokazivanje, Skopje.
 - 31) Vujović, Dragmila, Vučković, Jovan. 1991. Osnovi krivičnog procesnog prava. Beograd, Zemun, Viša škola unutrašnjih poslova.
 - 32) Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, („Službeni glasnik BiH“ br. 3/2003, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 76/2006, 29/2007, 32/2007, 53/2007, 76/2007, 15/2008 i 58/2008)
 - 33) Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, („Službeni glasnik Brčko Distrikt BiH“ br. 10/2003, 48/2004, 6/2005, 12/2007, 14/2007, 21/2007, 2/2008, 17/2009; prečišćen tekst 44/2010)
 - 34) Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 100/09)
 - 35) Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 53/12)
 - 36) Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, (Službeni glasnik RS“ br. 50/2003, 111/2004, 115/2004, 29/2007, 68/2007, 119/2008, 55/2009, 80/2009, 88/2009, 92/2009, 100/2009; prečišćen tekst 53/2012)
 - 37) Zakon o krivičnom postupku SFRJ, („Službeni list SFRJ” broj 4/77)
 - 38) Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, („Službene novine Federacije BiH“ br. 35/2003, 56/2003, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 53/2007, 9/2009, 12/2010)
 - 39) Zakon o krivičnom postupku FNRJ, donijet 12. oktobra 1948. godine („Službeni list FNRJ” broj 97/48)
 - 40) Zakon o republičkoj upravi, („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 118/08. 11/09. 74/10. 86/10. 24/12 i 121/12)
 - 41) Zakon o sudu BiH, („Službeni glasnik BiH“, br. 29/2000, 24/2002, 3/2003, 42/2003, 37/2003, 9/2004, 4/2004, 35/2004, 61/2004, 32/2007, 97/2009)
 - 42) Zakon o tužilaštvu Bosne i Hercegovine, („Službeno glasnik BiH“ br. 24/2002, 3/2003, 37/2003, 42/2003, 9/2004, 35/2004, 61/2004, 97/2009)
 - 43) Zakonik o krivičnom postupku FNRJ, od 10. septembra 1953. godine, („Službeni list FNRJ” broj 40/53)

-
- 44) Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 37/03)
 - 45) Krivični zakon Republike Srpske, („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 73/10)
 - 46) Odluka Predsjedništva AVNOJ-a, od 3. februara 1945. godine, („Službeni list FNRJ“ broj 1/45)
 - 47) Uputstvo o postupanju i saradnji ovlašćenih službenih lica Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske i tužilaca u provođenju radnji dokazivanja u toku istrage broj S/M-020-208/14 od 17.09.2014. godine.
 - 48) Uputstvo o postupanju i saradnji ovlašćenih službenih lica Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske i tužilaca u provođenju radnji dokazivanja u toku istrage broj A-252/16 od 11.08.2016. godine.
 - 49) Uputstvo o postupanju i saradnji ovlašćenih službenih lica Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske i tužilaca u provođenju radnji dokazivanja u toku istrage broj, Broj S/M-020-208/17 od 27.07.2017. godine.
 - 50) Uputstvo o postupanju u krivičnim i prekršajnim predmetima u situacijama kada postoji mogućnost povrede načela ne bis in idem, broj SM/052-1297/16 od 21.12.2016. godine.
 - 51) Ustav Republike Srpske, („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 21/1992)

8. POPIS SLIKA I GRAFIKONA

<i>Grafikon 1. Radno mjesto ispitanika</i>	<i>57</i>
<i>Grafikon 2. Polna sturktura ispitanika.....</i>	<i>58</i>
<i>Grafikon 3. Ocjena reforme modela krivične istrage u BiH</i>	<i>59</i>
<i>Grafikon 4. Mišljenje ispitanika o promjeni modela krivične istrage.....</i>	<i>59</i>
<i>Grafikon 5. Mišljenje ispitanika o komplatibilnosti tužilačkog modela istrage i našeg pravnog sistema</i>	<i>60</i>
<i>Grafikon 6. Mišljenje ispitanika o efikasnosti tužilačkog modela istrage.....</i>	<i>61</i>
<i>Grafikon 7. Mišljenje ispitanika o jednaskosti stranaka u tužilačkom konceptu istrage</i>	<i>61</i>

9. PRILOG

ANKETNI UPITNIK

Poštovani,

u cilju izrade master rada kandidata krivično-pravne katedre Pravnog fakulteta PIM Univerziteta u Banjoj Luci, Gorane Marković iz Prijedora, pod mentorstvom profesora dr sci. Mira Katića, na temu „Prednosti i nedostaci reforme pravosuđa sa akcentom na krivičnu istragu u Bosni i Hercegovini“ realizujemo istraživanje putem ove ankete o stavovima, znanju, mišljenjima i opredjeljenju, kao i Vašim iskustvima o trenutnom modelu krivične istrage u Bosni i Hercegovini.

U anketnom upitniku se nalaze pitanja koja su u vezi sa tužilačkim modelom istrage u Republici Srpskoj, i to naročito u vezi sa prednostima i nedostacima promjene modela krivične istrage u BiH.

Anketa je potpuno anonimna, a podaci koje dobijemo od Vas služiće samo i isključivo u izradi master rada na predmetnu temu.

Naravno, ukoliko želite, možete na anketnom upitniku upisati i Vaše ime i prezime, kao i Ustanovu u kojoj ste zaposleni, te funkciju koju obavljate.

1. Polna struktura

- A – Žensko
- B – Muško

2. Radno mjesto

- A – Tužilac
- B – Sudija
- C- Ostali pripadnici stručne javnosti (advokati, policijski službenici, istražitelji, pravnici i dr. lica podobna za davanje stručnog mišljenja)

3. Kako ocjenjujete reformu modela krivične istrage koja je nastala 2003. godine kada se sa sudijskog modela prešlo na tužilački model istrage?

- A – Stanje se značajno poboljšalo
- B – Stanje je ostalo nepromijenjeno
- C – Stanje se pogoršalo

4. Promjena modela istrage je pozitivna promjena u našem pravnom sistemu, koja u potpunosti prati uporedno pravne trendove:

- A – da, u potpunosti
- B – da, djelimično
- C – Ne

5. Tužilački koncept istrage je koncept koji suštinski ne odgovara našem pravnom sistemu:

- A – slažem se u potpunosti
- B – slažem se djelimično
- C – ne slažem se

6. Tužilački koncept istrage je koncept koji je značajno povećao efikasnost u radu:

- A – slažem se u potpunosti
- B – slažem se djelimično
- C – ne slažem se

7. Tužilački koncept istrage je koncept koji narušava jednakost strana u postupku, dajući prednost Tužilaštvu nad optuženim i nehumaniji je po osumnjičene u odnosu na institut Istražnog sudije koji je postojao do 2003. godine:

- A – slažem se u potpunosti
- B – slažem se djelimično
- C – ne slažem se

Hvala Vam.